

**MATICE ČESKÁ,
SEKCE SPOLEČNOSTI NÁRODNÍHO MUZEA**

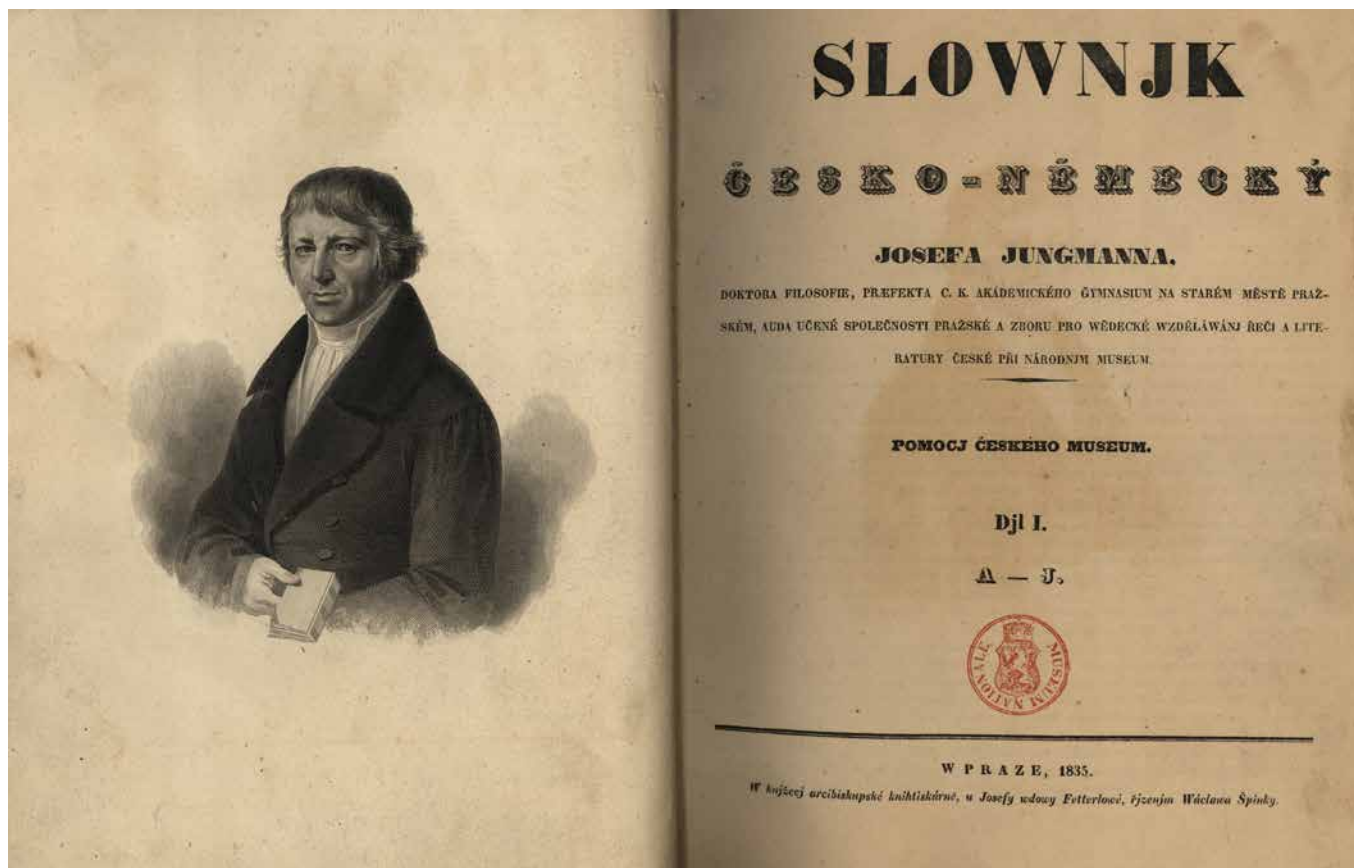
Matiční listy

Rok 2023 byl pro Matici českou rokem, kdy měla příležitost ocenit hned dva své významné činitele Josefa Jungmanna a Jana Nepomuka hraběte Harracha.

V září to byl Josef Jungmann na konferenci *Josef Jungmann: od jazyka k identitě* (mezioborová konference ke 250. výročí narození), pořádané ve spolupráci s dalšími akademickými institucemi a za laskavého hostitelství Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových v Lužanech a Národního muzea ve své Historické budově ve dnech 19.–21. září. Dne 12. prosince – jako vyvrcholení aktivit spjatých s Rokem Harrachů to pak bylo slavnostní odhalení busty Jana Nepomuka hraběte Harracha, dlouholetého činitele muzea a samotné Matice české. V obou případech šlo o akce, které upoutaly širokou veřejnost a Matici české, sekci Společnosti Národního muzea, přinesly širší ohlas ve veřejnosti. Budeme usilovat i nadále o to, abychom tento „kapitál“ v dalších letech zúročili a snad i rozhojnili. Věříme, že příští rok 2024 nám k tomu dá možnosti.

Přeji vám všem příjemné čtení našich Maticních listů s dalšími podrobnějšími informacemi o naší celoroční práci, přeji vám všem zdraví, sílu i naději a těším se na setkávání s vámi.

za výbor Matice české
Magdaléna Pokorná

NOBELOVA CENA ZA LITERATURU PRO JAROSLAVA SEIFERTA: POHLED ZE ŠVÉDSKA*

Miloslava Slavíčková (Praha/Lund)

Jaroslav Seifert's Nobel Prize in Literature from a Swedish Perspective

Abstract: The central concern of this article is the Nobel Prize in Literature awarded to Jaroslav Seifert in 1984. The paper focuses on the Swedish Academy's motivation for the award, on the official award ceremony and banquet, as well as on other related events. It presents translations of Seifert's poetry and other texts into Swedish from the 1960s until the mid-1980s as well as the foremost mediators and translators of his work. The reception of Jaroslav Seifert's works published in Swedish is monitored through numerous reviews in the Swedish press. Attention is further given to the standpoint of the Czechoslovakian Embassy, which has been documented in a preserved secret report of Jan Kroupa.

Keywords: Nobel Prize – Jaroslav Seifert – translations into Swedish – cultural reception – secret report – Czech literature abroad

První překlady a překladatelé Seifertových básní

Jaroslav Seifert nebyl před udělením Nobelovy ceny roku 1984 ve Švédsku příliš známý. Tiskem sice vyšly překlady jednotlivých básní, avšak s časovým odstupem a rozptýleny do různých antologií a časopisů, např. roku 1961 do nevelké antologie *Modern tjeckoslovakisk diktning*¹ (*Moderní československá poezie*) a roku 1970 básně „Píseň o zrcadle“ a „Básníková smrt“ do rozsáhlejší antologie současné české a slovenské poezie *Tingens rätta namn*² (*Pravé jméno věcí*). Několik ukázek ze sbírky *Morový sloup* vyšlo ve dvou různých časopisech v letech 1978 a 1980.³ První samostatnou publikací Seifertových veršů byla útlá trojazyčná bibliofilie *Dvě básně. Two Poems. Tvá dikter* (dále v textu *Dvě básně*) vydaná roku 1981 k Seifertovým osmdesátinám Nadací Charty 77 ve Stockholmu.⁴ V roce 1982 se objevila jediná celá Seifertova básnická sbírka *Pestmonumenter*⁵ (*Morový sloup*). Ta byla sice velmi pozitivně přijata v tisku, ale málo se prodávala.⁶

Pro úspěch Seifertova díla ve Švédsku bylo rozhodující, že se v osmdesátých letech minulého století překládá

jednotlivých básní a propagace jeho tvorby ujaly přední kulturní osobnosti, Östen Sjöstrand a Harry Järv. Ihned po vyhlášení nového nositele Nobelovy ceny, Jaroslava Seiferta, shromáždili své vydané i dosud nevydané překlady do knižních výborů Seifertových veršů a opatřili je předmluvami: Östen Sjöstrand se spolupracovníkem Josefem B. Michlem připravili jeden výbor *Kamp med ängeln*⁷ (*Zápas s andělem*), zatímco Harry Järv s několika různými spolupracovníky vydal výbory dva, *Mozart i Prag och andra dikter*⁸ (*Mozart v Praze a jiné básně*) a *Strängar av spindelväv*⁹ (*Struny pavučin*). Tyto tři výbory básní se staly základním pramenem, z něhož čerpal švédský tisk, když referoval o Seifertovi, a proto se k nim ještě budeme na několika místech vracet.

Östen Sjöstrand (1925–1995) byl básník a pilný překladatel moderní poezie.¹⁰ Měl výjimečnou pozici ve švédském kulturním světě také proto, že byl členem Švédské akademie, a dokonce Nobelova výboru, který zpracovává návrhy na udělení ceny za literaturu a Švédské akademii je předkládá ke schválení. Měl přitom rozsáhlé publikační možnosti,

* K rozhodnutí napsat tento příspěvek mě vedlo vědomí, že jsem jedním z posledních svědků a přímých účastníků – byť velmi okrajových – dění kolem udělení Nobelovy ceny za literaturu Jaroslavu Seifertovi ve Švédsku dne 11. října 1984. Založila jsem proto svůj příspěvek nejen na studiu příslušných švédských materiálů, ale také na osobních vzpomínkách.

¹ Tato antologie obsahovala překlad tří Seifertových básní: ronda pod názvem „Z cyklu Mozart v Praze“ a básní „U okna“, „Rozhovor“ (SEIFERT 1961).

² SEIFERT 1970.

³ SEIFERT 1978, 1980.

⁴ SEIFERT 1981a. Bibliofilie *Dvě básně* obsahuje básně „Úryvek z dopisu“ a „Listopadový dešť“. Obě pocházejí ze sbírky *Deštník z Piccadilly*, ale pramen zde není uveden.

⁵ SEIFERT 1982.

⁶ Švédské názvy děl i souvislé texty (pokud neexistují v češtině) přeložila autorka stati.

⁷ SEIFERT 1984b.

⁸ SEIFERT 1984c.

⁹ SEIFERT 1985a.

¹⁰ Česky vyšel výbor z jeho díla *Znamení vodnáře* v překladu Josefa B. Michla (SJÖSTRAND 1990).

zejména proto, že byl šéfredaktorem časopisu pro literaturu, umění a hudbu *Artes*, jehož vydavatelem byly Královská švédská akademie hudby, Královská švédská akademie umění a Švédská akademie.

Östen Sjöstrand začal ve spolupráci s Josefem B. Michlem¹¹ publikovat překlady jednotlivých Seifertových básní v časopise *Artes* v roce 1980. První soubor, *Staden i tårar, och näktergalens sång*¹² (*Město v slzách a zpěv slavíka*), obsahoval čtrnáct básní počínaje ranou sbírkou *Město v slzách* z roku 1921 a konče *Halleyovou kometou* z roku 1967. V roce 1984, těsně před vyhlášením Nobelovy ceny, vyšel v témže časopise Sjöstrandův a Michlův překlad šesti dalších Seifertových básní s titulem *Prag: ansiktet över mitt ansikte*¹³ (Praha: *Tvář nad mou tvář*); všechny básně pocházely ze sbírek ze šedesátých let.

První překlady Seifertových básní doprovodil Östen Sjöstrand poučeným výkladem o povaze Seifertovy tvorby a o jejím vývoji.¹⁴ Na rozdíl od pozdějších Seifertových interpretů se zaměřil téměř výlučně na autorovo básnické dílo a zcela pominul jeho občanské postoje, tak výrazně od padesátých let minulého století. Nepřipomněl ani postihy ze strany režimu, které po nich následovaly. Učinil však narážku na Seifertovo zklamání z cesty do Sovětského svazu ve dvacátých letech a následnou ztrátu víry v sociální pokrok, což se odrazilo ve sbírce *Slavík zpívá špatně*, a zmínil i politicky zabarvené verše v básni „V Leninově mauzoleu“. Sjöstrandův článek byl, pokud se podařilo zjistit, první prezentací Seiferta ve švédštině publikovanou ve Švédsku.¹⁵ Sjöstrand tento text později použil jako základ své předmluvy k výboru Seifertových básní *Zápas s andělem*, o němž pojednáme dále obšírněji.

Druhou švédskou známou osobností, která se věnovala Seifertovi, byl Harry Järv (1921–2009), nepřehlédnutelná postava ve švédské kultuře jako ředitel Královské knihovny, pilný publicista, překladatel, vydavatel kulturních časopisů – a válečný veterán. Pocházel ze švédské menšiny ve Finsku a zúčastnil se tzv. pokračovací války proti Sovětskému svazu v letech 1941–1944, odkud si odnesl trvalé zranění. Není divu, že jeho válečné zkušenosti podnítily zájem o Sovětský svaz a země střední a východní Evropy. V osmdesátých letech, kdy se začal zajímat o Jaroslava Seiferta, byl již uznávaným švédským znalcem Franze Kafky a Vladimíra Holana

a měl za sebou několik překladů z češtiny, které provedl především ve spolupráci s Dagmar Chvojkovou-Pallasovou.¹⁶

Harryho Järva na rozdíl od Sjöstranda zajímalo nejen Seifertovo básnické dílo, ale i jeho postavení v soudobém Československu a jeho politická stanoviska. Järv se o Seifertově pozici vyjadřoval otevřeně, mimo jiné v kulturních časopisech, jež vydával a jež měly daleko k apolitičnosti časopisu *Artes*.¹⁷

Překlady Seifertových básní se Järv poprvé zúčastnil v roce 1981 pro již zmíněnou bibliofilii *Dvě básně*. Trvale ho však zaujala jiná Seifertova báseň, „Puškinův pomník v Moskvě. K 10. II. 1937“, a přeložil ji ve spolupráci s Helenou Friedlovou.¹⁸ V této básni, inspirované vzpomínkou na sté výročí Puškinovy smrti, staví Seifert do kontrastu krutost sovětského režimu s duchovním dědictvím Puškinovým, vtěleným do jeho pomníku v Moskvě. V Seifertově sbírce *Jaro, s bohem* je význam básně ještě zvýrazněn stylizovanou kresbou Františka Bidla: za sochou se v pozadí tyčí kříže připomínající šibenici, dole je hlava ozbrojence;¹⁹ jde o zřejmou narážku na moskevské procesy, k jejichž druhé vlně došlo koncem ledna 1937.

Socha je v Puškinově symbolice velmi významná, jak prokázal v roce vzniku básně Roman Jakobson,²⁰ a není vyloučeno, že se s jeho článkem Seifert seznámil. Báseň „Puškinův pomník v Moskvě“ má neobvyklý osud: poprvé byla publikována v únoru 1937 v *Ranních novinách* a v září 1937 zařazena do sbírky *Jaro, s bohem*. Seifert ji vyřadil již z druhého vydání této sbírky, které vyšlo za nacistické okupace roku 1942, a zpět ji nikdy nevrátil, ačkoliv sbírka (s mírně pozměněným názvem *Jaro, s bohem*) vyšla postupně v pěti dalších vydáních. Báseň „Puškinův pomník v Moskvě“ byla spolu s Bidlovou kresbou znovu publikována až po mnoha letech v pátém svazku kritického vydání *Díla Jaroslava Seiferta*.^{21, 22}

Překlad „Puškinova pomníku v Moskvě“ do švédštiny vyšel v osmdesátých letech minulého století šestkrát v různých publikacích. Järv se postaral o širokou publicitu této básně v článku napsaném k udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi svým výkladem o jejím vzniku a delším citátem z jejích veršů: „*Roku 1925 navštívil Jaroslav Seifert Sovětský svaz. Po této cestě je v jeho básních znát kritický*

¹¹ Josef B. Michl (1918–2001) byl docent, později profesor severovýchodních jazyků na univerzitě v Brně, překladatel švédských, norských a dánských básníků.

¹² SEIFERT 1980a.

¹³ SEIFERT 1984a.

¹⁴ SJÖSTRAND 1980.

¹⁵ První prezentaci Seiferta ve švédštině napsal Staffan Dahl. Ta však nevyšla ve Švédsku, ale ve Finsku v roce 1977 v časopise *Horisont*, kde byl Harry Järv dlouhodobým šéfredaktorem. Později byla zařazena do knihy *Att vara poet* (JANOUCHE – SLAVÍČKOVÁ 1986, s. 141–147) a posléze v překladu do češtiny do knihy *Šel básník chudě do světa* (JANOUCHE 1995, s. 238–243).

¹⁶ O zásluze Harryho Järva v prosazování díla Vladimíra Holana viz SLAVÍČKOVÁ 2005.

¹⁷ Harry Järv vydával v letech 1978–1997 ve Švédsku dva kulturní časopisy: *Radix* a *Fenix*.

¹⁸ SEIFERT 1981b.

¹⁹ SEIFERT 2012.

²⁰ JAKOBSON 1937.

²¹ SEIFERT 2012.

²² Marie Jirásková, znalkyně a spoluvydavatelka Seifertova díla, se se mnou podělila o vzpomínku na svůj dávný rozhovor s Jaroslavem Seifertem, v němž se ho zeptala, proč nezařadil „Puškinův pomník“ do dalších vydání, i když se této básně nikdy nezrekl. Seifert odpověděl, že za okupace nacistickým Německem, usilujícím o zničení Sovětského svazu, nechtěl žádným způsobem přispět k propagaci nacismu. Proto také nejel na zájezd do Katyně, který patronovali nacisté a jehož se zúčastnily některé známé osobnosti.

postoj k revoluci. [...] Seifert napsal v roce 1937 ke stoletému výročí Puškinovy smrti báseň, v níž zaútočil na stalinský teror: líčí, jak se sněhové vločky snášejí na Puškinovu bronzovou sochu, na básnickovu hlavu.²³ Článek dále pokračuje citátem z básně: „ten bílý přikrov pěvci nesluší. // [...] Svoboda! Slovo, / které není v módě, / svoboda dneska / se už nenosí. // To nevdá, by / pěvci o svobodě / kdekdto dnes nelez / chvatně pod šosy. // A rudé stuhy / planou na tvé lyře, / zástupy lidí / stojí v obdivu. // Některé ovšem / pošlou do Sibiře, / tak jako když byls / ještě na živu“.²⁴

Nobelova cena podnětem k vydávání Seifertovy tvorby

Ihned poté, co dne 11. října 1984 stálý tajemník Nobelova výboru Lars Gyllensten oznámil, že Nobelova cena za literaturu bude udělena Jaroslavu Seifertovi, začaly vycházet nové překlady Seifertova díla a o něco později i různé publikace o jeho životě a tvorbě. Nejprve vyšla dvě nová vydání *Morového sloupu* a postupně se objevily všechny tři výbory ze Seifertových básní, které jsme jmenovali v úvodu k této studii. V těchto básnických výběrech bylo dílo Jaroslava Seiferta poprvé prezentováno knižně ve velké šíři. Jejich tvůrci si zvolili jiné strategie výběru básní, takže výbory společně podaly komplexní obraz Seifertovy tvorby. Östen Sjöstrand a Josef B. Michl se ve výboru *Zápas s andělem*²⁵ zaměřili na Seifertovo jediné tvůrčí období, a to období pozdní, od poloviny šedesátých let minulého století. Výběr je velmi promyšlený, zvolené básně jsou podobného ladění i ztvárnění. *Zápas s andělem* proto působí jako ucelená autorská sbírka. Výbor sice začíná několika ranými poetickými hříčkami, ale ty sbírku jen oživují a vhodně ilustrují rozdíl mezi tvorbou mladého a vyzrálého Seiferta. *Zápas s andělem* vyšel již na sklonku roku 1984 a brzy poté následoval výbor ze Seifertových básní v redakci Harryho Järva *Mozart v Praze a jiné básně*. V něm jsou Seifertovy texty sjednoceny převažujícím motivem hudby. Výbor je uveden básnickým cyklem *Mozart v Praze* z roku 1946, ostatní básně pocházejí ze Seifertových sbírek z různých dob. Znovu je otištěna báseň o Puškinově pomníku i obě básně z bibliofilie *Dvě básně*. Kritika ocenila, že se seifertovské výbory navzájem doplňují; Sjöstrandův a Michlův však ocenila výše, neboť ve výboru Harryho Järva rozpoznala chvatnou práci ve výběru textů.²⁶ Järv zřejmě po překvapivém vyhlášení Nobelovy ceny shromáždil do útlého svazku seifertovské překlady, které měl k dispozici, aby mohly vyjít stejně rychle jako překlady Sjöstrandovy a Michlovy. Ole Hessler²⁷ však

našel v chvatném výběru i jistý klad: ukázal, že Seifertovo dílo je rozmanitější, než se jeví v *Zápasu s andělem*.

Na podzim roku 1985 nabídli Harry Järv a Dagmar Chvojková-Pallasová švédským čtenářům nejuplněnější výbor ze Seifertových veršů. Do knížky *Struny pavučin* zařadili básně z dvaceti sbírek. Obsáhli tak celou Seifertovu básnickou tvorbu od samých počátků, od sbírky *Město v slzách* (1921) po sbírku poslední *Býti básníkem* (1983). Výbor byl nazván podle básně „Jabloň se strunami pavučin“ ze sbírky *Slavík zpívá špatně*. Kritika tento výbor vysoce ocenila. Například znalec soudobé české literatury Sten Wistrand jej označil za nejlepší ze všech.²⁸ Z tohoto rozsáhlého výboru vyvodil Sven-Christer Swahn závěr, že Seifertovy básně jsou panoramatem naší doby, básnickou odpovědí na naše otázky, neboť osvětlují naše naděje i strasti. V obrazu pavučiny v názvu antologie rozpoznal barokní symbol pro křehkost lidského života probíhajícího podle neměnného předurčeného vzoru. Při posuzování překladu poukázal na rozdíl mezi zdařilým tlumočením „nerýmovaných básní“ a méně šťastným překladem sonetů a pantoumů.²⁹

Ovšem už po zprávě o udělení Nobelovy ceny získal nové čtenáře i zmíněný překlad *Morového sloupu* z roku 1982, jehož autorem byl Roy Isaksson ve spolupráci s Helenou Friedlovou. Lennart Frick, nakladatel a jediný pracovník svého nakladatelství, vydal *Morový sloup* původně v nákladu jednoho tisíce výtisků, z nichž mu podle jeho slov do vyhlášení ceny zůstalo dvě stě padesát. Ale Nobelova cena všechno změnila – již 11. října odcházeli z nakladatelství novináři a knihkupci s náručemi plnými Seifertovy sbírky, a připravovala se další vydání, jak alespoň psal Håkan Bergström v rozhovoru s nakladatelem Lennartem Frickem. Frick v tomto rozhovoru také vzpomněl na svoji návštěvu u Seiferta v létě 1983. Donesl mu tehdy překlad *Morového sloupu*. Seiferta překlad potěšil, ale jinak prý byl „unavený a roztrpčený“. Frickovi připadalo, že „mezi sebe a režim stáhl záclonu“.³⁰ Novináři v rozhovorech s Lennartem Frickem neskrývali své sympatie pro jeho malé a nekomerčně orientované nakladatelství. Arne Södelund ocitoval Frickovo nakladatelské vyznání: „Počínám si stejně jako spisovatelé, kteří píšou důležité knihy; já také vydávám knihy, které považuji za důležité, nepohání mě žádná touha po zisku.“³¹

Švédští překladatelé Seiferta, Östen Sjöstrand, Harry Järv a Roy Isaksson, na sebe vzali důležitý úkol: představit švédskému čtenáři Seiferta nejen překladem jeho veršů, ale i výkladem o jeho tvorbě. Učinili tak, podobně jako

²³ JÄRV 1984b.

²⁴ JÄRV 1981a, s. 12; JÄRV 1984b. České znění těchto Seifertových veršů je přejato z *Díla Jaroslava Seiferta* (SEIFERT 2012).

²⁵ Sjöstrand v předmluvě upozorňuje na to, že shoda názvu s názvem českého výboru ze Seifertových básní je zcela náhodná (Sjöstrand má na mysli výbor *Zápas s andělem*, který vyšel v redakci Miloše Pohorského v Československém spisovateli roku 1981).

²⁶ SWAHN 1984; SWAHN 1986; HESSLER 1985.

²⁷ HESSLER 1984b.

²⁸ WISTRAND 1985.

²⁹ SWAHN 1986.

³⁰ BERGSTRÖM 1984.

³¹ SÖDELUND 1984.

v časopiseckých publikacích, v předmluvách k překladům Seifertových básní, na něž budeme v dalším výkladu často odkazovat.

Ohlas tisku na překlady Seiferta, zejména pak na seifertovské básnické výbory, byl skutečně obrovský. Tehdy ještě byl značně rozšířen nejen celošvédský, ale i regionální tisk vysoké úrovně, takže například na první výbor redigovaný Harrym Järvem vyšlo v novinách z celého Švédska třicet recenzí; na jeho druhý, obsáhlejší výbor jich bylo skoro padesát.³²

Společná práce švédských a českých překladatelů a spolupráce s Nobelovým výborem

Všechny překlady Seifertovy poezie do švédštiny před udělením Nobelovy ceny a krátce po něm jsou výsledkem intenzivní česko-švédské spolupráce, neboť žádný ze Švédů, které jsme zde uvedli mezi překladateli Seiferta, česky neuměl. Švédsku sice tehdy nechyběli kvalifikovaní překladatelé české prózy, ale nikdo z nich se nevěnoval překladům poezie. A čeští překladatelé do švédštiny sami nepřekládali – švédštinu sice ovládali, ale ne v takové míře jako rození Švédové.

Švédsko-česká spolupráce začala již na počátku šedesátých let. Básník a překladatel Jan Blomberg, přeložený též do češtiny,³³ se v úvodu k výboru *Modern tjeckoslovakisk dikning (Moderní československá poezie)* přiznává „k velmi povrchním znalostem češtiny“³⁴ a děkuje za spolupráci několika českým a slovenským překladatelům ze švédštiny, působícím v Československu, mimo jiné Dagmar Chvojkové-Pallasové (*1924).³⁵

Od osmdesátých let se do spolupráce plně zapojili Josef B. Michl a „noví Švédové“, příslušníci českého exilu, kteří opustili Československo po invazi Varšavské smlouvy vedené Sovětským svazem roku 1968, zejména zmíněná Dagmar Chvojková-Pallasová a Helena Friedlová (1932–2002). Dagmar Chvojková-Pallasová byla zkušená překladatelka ze severských jazyků již v době, kdy žila v Československu. Helena Friedlová se překladatelkou stala až ve Švédsku, kde pracovala v knižním obchodě. K překládání ji přivedl vřelý vztah k české poezii.

Spolupráce švédských a českých překladatelů vedla k velmi dobrým výsledkům. Překlady Seiferta jsou – až na jednu či dvě výjimky – velmi zdařilé, jak zjistila autorka této stati při srovnání značného počtu přeložených veršů

s jejich originálním zněním. Češi se zasloužili o to, aby překlady souhlasily s originálem, zásluhou Švédů je plynulá idiomatická švédština.³⁶

Překladatelé spolupracovali rovněž při výběru básní k překladu. Švédové dovedli při výběru básní lépe odhadnout, které Seifertovy básně odpovídají švédské literární a kulturní tradici, zatímco čeští překladatelé znali dobře Seifertovu rozsáhlou tvorbu i její komplikované osudy. Josef B. Michl a Dagmar Chvojková-Pallasová jsou uvedeni jako spoluautoři při výběru básní do výboru *Zápas s andělem*, respektive obsáhlého výboru *Struny pavučin*. Nadšená iniciátorka seifertovských překladů Helena Friedlová zřejmě upozornila Harryho Järva na Seifertovu báseň „Puškinův pomník“; tak to alespoň autorce tohoto příspěvku sama řekla v telefonickém rozhovoru. Helena Friedlová a Roy Isaksson vzbudili zájem Lennarta Fricka o sbírku *Morový sloup*; Frick se proto rozjel do Prahy, navštívil Seiferta a sbírku pak vydal švédsky.³⁷

Účast českých spolupracovníků vedla i k důležité změně v překladatelské praxi – básně se začaly důsledně překládat přímo z češtiny. Například Roy Isaksson se zprvu zabýval Seifertovými verši z *Morového sloupu* na základě angličtiny a v tomto překladu je v roce 1978 a 1980 publikoval.³⁸ Teprve ve spolupráci s Helenou Friedlovou přeložil *Morový sloup* z českého originálu.³⁹

Při výkladu o seifertovských publikacích nelze opomenout, jak velkou zásluhu o důstojnou reprezentaci básníka měli čeští výtvarníci z exilových kruhů i z Československa: obálku a ilustrace ke knižce *Mozart v Praze* vytvořil Jan Kristofori, tehdy usazený v Norsku. Provedl také grafickou úpravu bibliofile *Dvě básně*. Fotograf Ivan Kyncl⁴⁰ je autorem několika snímků Jaroslava Seiferta v bibliofilii *Dvě básně*, dále Seifertova portréty na obálce *Morového sloupu* a návrhu obálky k výboru *Struny pavučin*.⁴¹

Vztah těchto osobností k Seifertovu ocenění byl ovšem i přímější. Josef B. Michl spolupracoval s Nobelovým výborem jako jeho poradce již před udělením Nobelovy ceny, a podobně působila také autorka těchto řádků. Spolupráce s Nobelovým výborem byla tehdy přísně tajná, takže jsme s Michlem o sobě nevěděli. O tom, že zpracovával zprávu o současné situaci české literatury, jsem se dozvěděla až z jeho knihy o Nobelově ceně.⁴² Podobnou zprávou, včetně návrhu na možné kandidáty na Nobelovu cenu, jsem začala svou spolupráci s výborem na podzim roku 1983 i já a pokračovala v ní až do vyhlášení a udělení Nobelovy ceny

³² Harry Järv se ve své funkci ředitele Královské knihovny ve Stockolmu po udělení Nobelovy ceny Seifertovi postaral i o uspořádání výstavy o Seifertově díle a sám výstavu otevřel krátkým projevem (JÄRV 1995b).

³³ BLOMBERG 1964.

³⁴ BLOMBERG 1961, s. 5.

³⁵ Tamtéž, s. 9.

³⁶ Podrobněji viz SLAVÍČKOVÁ 2019.

³⁷ CURMAN 1984.

³⁸ SEIFERT 1978; SEIFERT 1980b. V roce 1980 otiskl Isaksson obsáhlejší výběr z *Morového sloupu* než v roce 1978 (SEIFERT 1980b) a uvedl ho textem „Jaroslav Seifert – »ilegální« básník“ (ISAKSSON 1980).

³⁹ SEIFERT 1982.

⁴⁰ Ivan Kyncl se ve Švédsku již prosadil jako autor dokumentárních fotografií v publikaci *Po jaru přichází zima*; jeho otec, novinář Karel Kyncl, je autorem jejího textu. Kniha je věnována situaci v normalizační Praze a kulturním aktivitám signatářů hnutí Charta 77, vyšla švédsky roku 1983 v překladu Katariny Janouch v nakladatelství Askelin & Hägglund (KYNCL – KYNCL 1983) a byla příznivě přijata tiskem (KLEBERG 1984a).

⁴¹ Tři pozdější publikace o Seifertovi mají obálky od Jiřího Koláře (JANOUCHE – SLAVÍČKOVÁ 1986; SLAVÍČKOVÁ 1992; SLAVÍČKOVÁ 1994). Seifertovu knížku pro děti *Koulelo se, koulelo* ilustroval mezinárodně známý ilustrátor Josef Paleček (SEIFERT 1985d).

⁴² MICHL 1995, s. 397.

Jaroslavu Seifertovi. Nobelův výbor totiž vždy vyžaduje informace – i překlady – od dvou či více spolupracovníků. Ke spolupráci jsem byla vyzvána zřejmě proto, že jsem již dlouhou dobu pracovala na univerzitě ve švédském Lundu jako lektorka češtiny a české literatury jsem se věnovala publikacemi ve švédštině, včetně prací o Jaroslavu Seifertovi. V článku o Seifertovi jsem na žádost redakce slavistického časopisu vyložila, jakými rozmanitými způsoby je vydávání jeho díla v Československu omezováno, avšak nikoliv – jak se běžně věřilo – úplně zakázáno.⁴³

Několik dní před 11. říjnem, dnem vyhlášení Nobelovy ceny, mě pověřil stálý tajemník Švédské akademie Lars Gyllensten překladem tiskové zprávy o Jaroslavu Seifertovi do češtiny (*Nobelpriset i litteratur 1984. Jaroslav Seifert*) a současně i svého proslovu, který se na této zprávě zakládal. Zpráva ve švédštině byla předána tisku při vyhlášení Nobelovy ceny.

Dostala jsem též k překladu do švédštiny Seifertův „nobelovský“ projev. Překládala jsem ho z rukopisu, protože se za tehdejší politické situace musel do Švédska propašovat.⁴⁴ Překlad velmi spěchal. Můj doslovný překlad bylo zapotřebí více zešvédštit a dodat mu patřičnou eleganci. V tom mi pomohl sám stálý tajemník Švédské akademie Lars Gyllensten a můj kolega Sverker Holmstedt. Ukázka z proslovu vyšla ve velkém celostátním deníku *Svenska Dagbladet* po předání Nobelovy ceny 12. prosince 1984⁴⁵ a v následujícím roce byl v úplnosti publikován v časopise *Artes*.⁴⁶ Nobelova nadace ho posléze vydala v českém a anglickém znění.⁴⁷

Seifertův „nobelovský“ projev ovšem při předávání Nobelovy ceny nezazněl. Jana Seifertová místo něho pronesla na slavnostním banketu ve francouzštině otcův skromný pozdrav. K tomuto pozdravu se ještě vrátíme.⁴⁸

Ohlas švédského tisku na udělení ceny Jaroslavu Seifertovi

Před vyhlášením Nobelovy ceny vládne vždy v kulturních kruzích a médiích napjaté očekávání. Rozhodování Nobelova výboru je přísně tajné; na veřejnost nikdy žádná informace nepronikne, takže vzniká prostor pro rozmanité dohady, a toho hojně využívá švédský tisk. Nejsystematičtější výčet těch, kdo měli reálnou naději Nobelovu cenu získat, podal Carl Otto Werkelid v den před udělením ceny v článku „Letošní Nobelova cena za literaturu“.⁴⁹ Článek stojí

za pozornost, protože se z něho dozvídáme, s jakými osobnostmi Jaroslav Seifert o Nobelovu cenu soutěžil; mnozí z nich jsou jejími budoucími nositeli. Werkelidův seznam začíná třemi ženskými jmény: Nadine Gordimer, Marguerite Yourcenar a Andrée Chedid. Werkelid k nim poznamenává: „*Ocenění ženské spisovatelky by byla senzace – stala by se teprve sedmou ženskou nositelkou v pořadí.*“⁵⁰ Pak přicházejí na řadu tři Jihoameričané (Octavio Paz, Carlos Fuentes, Mario Vargas Llosa), dva Francouzi (René Char a Claude Simon), Zbigniew Herbert z Polska, Max Frisch ze Švýcarska, Sándor Weöres z Maďarska a ruský exulant Josif Brodskij. Teprve po těchto jménech Werkelid píše: „*Určitě nelze vyloučit ani Jaroslava Seiferta a Milana Kunderu.*“⁵¹ Výčet uzavírají dva afričtí spisovatelé Wole Soyinka z Nigérie a Léopold Sédar Senghor ze Senegalu.

Jediný, kdo svoji předpověď věnoval cele Jaroslavu Seifertovi, byl Peter Larsson, novinář, který soustavně sledoval československý politický a kulturní život a spolupracoval s Nadací Charty 77 ve Stockholmu. Ve svém článku ve večerníku *Aftonbladet* označil Seiferta za autora „*nobelovské úrovně*“, podal o něm základní informace a pokusil se švédské veřejnosti názorně přiblížit jeho popularitu ve vlasti: „*Seifertův velký význam si zde dovedeme velmi těžko představit; v liberálních šedesátých letech vycházely jeho sbírky v nákladu 200 000 výtisků.*“⁵²

Bylo obecně známo, že mnoho světově proslulých spisovatelů čeká s napětím a nadějami na vyhlášení nového nositele. V úterý 9. října tak přiletěl do Švédska významný americký spisovatel Norman Mailer, aby představil svoji novou knihu. Vzhledem k tomu, že se i jeho jméno v tisku objevovalo mezi kandidáty na Nobelovu cenu, vyložili si někteří novináři jeho příjezd jako pohotovou přípravu k převzetí vytožené ceny a citovali, někdy dokonce v titulcích či podtitulcích, Mailerovu vtipnou a sebeironickou odpověď na otázku, proč přijel dva dny před jejím vyhlášením: „*Já jsem přece věděl, že Nobelova cena bude udělena ve čtvrtek a myslil jsem si, že bude nejjistější přijet předtím.*“⁵³

Všechny dohady skončily v jednu hodinu po poledni dne 11. října 1984, kdy stálý tajemník Nobelova výboru Lars Gyllensten oznámil čekajícím novinářům, že Jaroslav Seifert byl Švédskou akademií oceněn Nobelovou cenou za poezii, „*kteří svěřil smyslovostí a mimořádnou vynalézavostí podávající obraz lidské nezdolnosti a mnohotvárnosti.*“⁵⁴

⁴³ SLAVÍČKOVÁ 1982.

⁴⁴ SEIFERT 1984d.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ SEIFERT 1985b.

⁴⁷ SEIFERT 1985c.

⁴⁸ O Seifertově autorství nobelovského projevu se brzy začaly šířit pochyby. Již v říjnu 1985 popřel Seifertovo autorství Ludvík Vaculík v samizdatovém fejetonu „Na účet podniku“: „[...] *mluvíme o tom, proč asi Antonín Brousek, básník v exilu, musel ven s pravdou každému zřejmou, že Jaroslav Seifert nepsal svou řeč pro Stockholm sám*“ (VACULÍK 1985, s. 59). Fejton vyšel později švédsky s názvem „På företagets räknings“ (SLAVÍČKOVÁ 1992, s. 32–35). Ve švédském tisku se nepodařilo dohledat jiný komentář k Seifertovu autorství. Podle zjištění publikovaného v SEIFERT 2014, s. 616 je autorem Seifertova nobelovského projevu Seifertův zeť Dalibor Plichta.

⁴⁹ WERKELID 1984a.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² LARSSON 1984.

⁵³ Cit. dle LANDIN 1984, CARLSSON 1984.

⁵⁴ Cit. dle MICHL 1995, s. 400. Odůvodnění bylo citováno druhý den po vyhlášení nositele ceny za literaturu 12. 10. 1984 skoro ve všech švédských denících.

Překvapení novináři současně s ohlášením jména nového nositele Nobelovy ceny obdrželi od Švédské akademie tiskovou zprávu, která obsahovala charakteristiku tvorby Jaroslava Seiferta jako básníka „*nezvykle širokého stylistického rejstříku*“, svrchovaného mistra „*tradičních poetických forem, jejich složitých rytmů a rýmů*“, který má „*neméně bohatý lidský rejstřík citění, pochopení a představivosti*“.⁵⁵ Je milován svým národem „*pro ohromující průzračnost a smyslovost básní i pro nepřikrášlené hluboce pročitované ztotožnění s rodnou zemí a jejími tradicemi*“.⁵⁶ „*Představuje svobodu, zápal a tvořivost. Je nositelem bohaté kultury i literárních tradic své země.*“⁵⁷

Akademie v tiskové zprávě načrtla Seifertův myšlenkový vývoj, zmínila „*rozchod s komunismem jeho mládí a s protitelevaturním dogmatismem, v který se komunismus vyvinul*“, dále pak odpor proti nacistickému područí a ohrožení života za Pražského povstání, odvážná vystoupení v letech 1956 a 1968, odmítnutí sovětské invaze do Československa a podpis prohlášení Charty 77. Vyslovila se velmi otevřeně o jeho názoru na poválečný vývoj v Československu. „*Avšak pro Seiferta a jeho vlastenecké krajany, kteří doufali ve svobodu a světlu budoucnost, bylo poválečné období jedním velkým zklamáním. Od básníků se očekávalo, že se zapojí do politické propagandy a budou uspokojovat nároky moci a oslavovat komunistický stát. Poezie, jakou psal Jaroslav Seifert, byla prohlašována za neloajální a únikovou.*“⁵⁸

Akademie v Seifertově životní filozofii našla prvek anarchie. Seifert podle ní „*protestuje proti všemu, co omezuje možnosti života a co lidské bytosti umenšuje na kolečka ideologického stroje nebo jim nasazuje chomout dogmatu*“.⁵⁹ Je to jeden z postřehů, který se pak v různých obměnách objevil u několika interpretů Seiferta.

Volba Jaroslava Seiferta švédská média sice velmi překvapila, ale vyrovnala se s ní se ctí. Ve všech velkých denících byly již následujícího dne uveřejněny pozitivní a překvapivě poučené články, často doprovázené ukázkami Seifertovy básnické tvorby. Tisková zpráva Švédské akademie jim byla jistě velmi potřebnou pomocí; stopy jejich formulací jsou v novinových recenzích dosti časté.

Novináři se také obraceli k rozsáhlé recenzi *Morového sloupu*, kterou v roce 1982 napsal renomovaný spisovatel Lars Gustafsson. V článku „*Seifert – český mistr slova*“ napsal mimo jiné: „*Ze Seifertových básní vyzařuje tajuplná krása. Je jedním z opravdu velkých mistrů slova, osobností formátu Rilka nebo Baudelaira.*“⁶⁰ Gustafsson, stejně jako mnozí pozdější posuzovatelé Seiferta, vyzvedl integritu Seifertovy

osobnosti. Jeho básně na něho zapůsobily svým klidným a nevyumělkovaným tónem, svou srozumitelností. Jsou dle něj přesvědčivé a vzbuzují zvláštní pocit mimořádné pevnosti a zásadovosti. Seifert – jako všichni velcí umělci – je milovníkem detailů. Ty však nejsou pouhou dekorací, ale konkrétními jednotlivostmi, z nichž sestává náš život; vztahují se k celkovému významu básně, a tím ho zvýrazňují. Jednotný tón básní o lásce a pomíjivosti života připomíná Gustafssonovi pozdní antickou poezii. Svá pozorování doložil recenzent delším citátem z básně „*Kanálská zahrada*“, která začíná slovy „*Nad bazénem je socha bohyně z bílého mramoru*“. A Gustafsson článek uzavírá: „*V Seifertových básních vystává celý život prastarého města. Je zachycen bez trpkosti, ale také bez naděje.*“ A úplně na konci článku o „*hrdém a současně pokorném básníkovi*“ je rozsáhlý citát z básně „*A sbohem*“.⁶¹

Pro poznání povahy Seifertovy tvorby byla důležitá i veskrze pozitivní recenze na *Morový sloup*, kterou napsal básník a prozaik Staffan Stolpe.⁶² Všiml si Seifertova jemného humoru, s nímž pohlíží na své životní úspěchy a ztráty. Ocenil jeho „*slušivou*“ skromnost v hodnocení vlastních básní a pevnou víru v poslání poezie. Stolpe v této souvislosti, stejně jako Gustafsson ocitoval závěrečné verše z básně „*A sbohem*“, verše, které se staly ve Švédsku Seifertovými nejnámějšími: „*Věřím, že hledat krásná slova / je lepší / než zabíjet a vraždit.*“⁶³

Stolpeho zaujalo, že Seifert nezachycuje z vnějšího světa pouze „*květiny a vůni, ale i zvuky, ať již to je let ptáku, nebo pučící květiny, či šepot neznámých milenců. Jejich vzdechy končí tichem, které připomíná smrt*“. [...] „*Ale Seifert ví víc,*“ pokračuje Stolpe a cituje z básně „*Na malé obloze domova*“ několik veršů, které jsou pravým protipólem smrti: milenci v „*materídouškovém pelišku*“ se postarají o další život. Na podporu svého postřehu o motivu „*zvuky*“ přestyloval Stolpe ve větě, kterou jsme uvedli výše, Seifertovy verše z básně „*Zpěv slavíka*“ a jeden z nich využil pro název celé recenze: „*Když pučící květy zvučí...*“

Tisk také pátral po známé osobnosti, která by se o Seifertovi mohla blíže vyjádřit, a proto se novináři obraceli na Seifertovy krajany. Samozřejmě volbou bylo oslovit profesora Lubomíra Ďuroviče, vedoucího Slovanského ústavu Univerzity v Lundu.⁶⁴ Ďurovič měl nepochybně velkou zásluhu na rozhodnutí o udělení Nobelovy ceny Seifertovi. Patřil k těm odborníkům, na které se Švédská akademie přímo obrací s žádostí o návrh na příštího kandidáta. V novinovém rozhovoru „*Neuvěřitelně odvážný člověk*“ Ďurovič prozradil, že Jaroslava Seiferta začal navrhopvat na Nobelovu cenu

⁵⁵ JANOUC 1995, s. 269. Citáty z tiskové zprávy Švédské akademie jsou přejaty z českého překladu švédského originálu „*Nobelpriset i litteratur 1984. Jaroslav Seifert. Pressmeddelande*“, který vyšel pod titulem „*Básník Jaroslav Seifert v hodnocení Švédské akademie*“ v knize *Šel básník chudě do světa* (JANOUC 1995, s. 269–272).

⁵⁶ Tamtéž, s. 270.

⁵⁷ Tamtéž, s. 271.

⁵⁸ Tamtéž, s. 271.

⁵⁹ Tamtéž, s. 270.

⁶⁰ GUSTAFSSON 1982.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² STOLPE 1982.

⁶³ SEIFERT 1981c, s. 113.

⁶⁴ Lubomír Ďurovič (1925–2022) byl jazykovědec mezinárodního významu zaměřený na slovanské jazyky, zejména ruštinu. Působil po dlouhá léta ve Skandinávii, nejdéle jako profesor slovanských jazyků na univerzitě ve švédském Lundu. Byl významným členem československého exilu; patřil k zakladatelům Československého dokumentačního střediska nezávislé literatury v Scheinfeldu.

v roce 1974 a činil tak opakovaně po jedenáct let. Ocenil Seifertovu občanskou statečnost, která se po celých šedesát let promítala do jeho tvorby, a vzpomněl na „*třicátá léta, kdy jako třináctiletý chlapec čítal v denním tisku Seifertovy básně, vyjadřující úzkost a obavy z nenávislných výhrůžek, které doléhaly z Německa na československé občany*“.⁶⁵ Profesor Ďurovič dal k dispozici svůj návrh k otištění v češtině;⁶⁶ jinak jsou dokumenty tohoto typu nepřístupny po padesát let od udělení Nobelovy ceny, tedy do roku 2034.

V několika novinách se objevil rozhovor s Milošem Formanem, který shodou okolností přiletěl do Stockholmu dva dny po vyhlášení Nobelovy ceny, aby se zúčastnil švédské premiéry filmu *Amadeus*. V rozhovoru s novinářem Mauritzem Edströmem „Dlouhá cesta z Prahy do Prahy“ reagoval na zprávu o Seifertovi takto: „*Stockholm je fantastický, tady se může stát všechno na světě. Přijel jsem sem se svým filmem zrovna, když je tu náhodou můj bratr Pavel,*⁶⁷ *který přijel z Austrálie na výstavu svých obrazů. A ještě k tomu dostane můj krajan, básník Jaroslav Seifert, Nobelovu cenu! Vynikající. Mám Seiferta moc rád a upřímně řečeno je jediný, jehož verše si z české poezie pamatuji. Ve škole jsme se učili jeho čtyřverší.*“⁶⁸ Forman pak verše pohotově citoval anglicky, novinář je přeložil do švédštiny (přes tento dvojitý překlad se jejich české znění dalo najít ve sbírce *Píseň o Viktorce* z roku 1950, za niž byl tehdy Seifert tvrdě kritizován: „*A jenom ticho za slovy. / Je líp snad mluvit do kamene. / Kamení spíš se rozpomene / a lidskou řečí odpoví.*“)⁶⁹ V deníku *Svenska Dagbladet* Forman sdělil, že je velkým obdivovatelem Jaroslava Seiferta, s nímž se dvakrát osobně setkal. Seifert je podle Formana svobodná a nezávislá osobnost, a jeho tvorba je nadčasová.⁷⁰

O schopnosti švédských novinářů vyhledat vhodného respondenta z řad českých emigrantů svědčí rozhovor Lasseho Holmqvista a Brittu Basse. V den zveřejnění jména čerstvého nositele Nobelovy ceny se oba novináři zdržovali v Kalifornii. Neprodleně vyhledali českého spisovatele Jana Beneše, úspěšného v americkém literárním světě díky překladu svého románu *Druhý dech*.⁷¹ Beneš v rozhovoru „Učeň nositele Nobelovy ceny“ zdůraznil, že chce především vyzvednout Seifertovy povahové vlastnosti, kterými působil na spisovatele mladší o třicet až čtyřicet let než oceněný básník. Seifert byl pro ně vzorem nejen svým dílem, ale svou statečností, osobní skromností a ochotou k nezištné pomoci mladým spisovatelům, jako byl například Petr Kopta. K rozhovoru pořídil fotografie Jan Halaška, který žil, stejně jako Beneš, v emigraci v USA.⁷²

Jan-Petr Reisig, novinář českého původu, od roku 1970 v emigraci ve Švédsku, vzpomněl v jihošvédském deníku *Skånska Dagbladet* v článku „Já jsem byl ještě úplný zelenáč“, že v padesátých letech pracoval jako nezkušený začátečník v novinách *Práce*, kde byl Seifert redaktorem kulturního oddělení, a již tehdy byl velkým a uznávaným básníkem.⁷³ Ve *Skånska Dagbladet* vyšel i rozhovor s autorkou této studie, na niž se Hans Strandberg obrátil pro podrobnější informace o Seifertovi a jeho literární tvorbě. Rozhovor s titulem „Je přesně takový, jakým má spisovatel být“ byl doplněn fotografií, která zachycuje rozradostněné tváře členů Slovanského ústavu Univerzity v Lundu po zprávě o ocenění Seiferta. Mezi členy ústavu jsou dříve zmíněný profesor Lubomír Ďurovič a autorka této studie.⁷⁴

V článkách švédských novinářů o Seifertovi se objevovaly formulace tohoto druhu: „*Na rozdíl od většiny básníků poslední doby je srozumitelný, hovoří přímo ke čtenáři. Je kultivovaný jako typický Středoevropan. Jeho básně se usmívají, jako by se radovaly, že stále ještě mohou posloužit kráse a lásce,*“ napsal Ole Hessler v článku „Básník zpěvu a smyslů. Jaroslav Seifert, básník neokázalý a národem milovaný“ ve významném deníku *Dagens Nyheter*.⁷⁵ V recenzi seifertovských výborů *Zápas s andělem* a *Mozart v Praze*, kterou nazval „Veskrze ženský ráj“, slyšel Hessler v Seifertových básních Mozartův menuet a viděl rokokové pastely, v nichž se letmo kmitne kotník dívčí nožky. Takové básně však příliš nezaujmu. Zapůsobí teprve v kontrastu s verši, v nichž je Seifertův líbezný básnický ráj současně strastiplný a děsivý, jako například v závěru básně „Kdyby se dalo srdci říci...“. Umírající básnický subjekt v ní touží dotknout se milované ženy, ale ví, že vytoužené ženství „*laská i zabíjí*“, je zároveň „*pouto i paprsek, / růže i dráp / až do konce*“.⁷⁶

Richard Swartz, jeden z opravdových znalců české kultury ve Švédsku, dlouhodobý dopisovatel deníku *Svenska Dagbladet* z Československa, uvedl svou esej v tomto periodiku převyprávěním scény z Vaculíkova *Českého snáře*, v níž se Seifert podpisuje na několik exemplářů *Deštníku z Piccadilly* opsaných na stroji pro samizdatové vydání. Rozhovor s Vaculíkem se stočí na zničení mariánské sochy na Staroměstském náměstí. Na konci eseje pak Swartz připomíná, že Seifert spatřil hlavu Panny Marie u Holana, a uvádí dlouhý citát ze Seifertovy básně ze sbírky *Deštník z Piccadilly*. Swartz přitom prokládá svůj text různými informacemi a postřehy o českém básníkově. Charakterizuje ho jako velkého umělce, který dovedl v modernistické

⁶⁵ NILSSON 1984.

⁶⁶ JANOUCH 1995, s. 246–247.

⁶⁷ Malíř Pavel Forman, narozen 1920 v Čáslavi, zemřel 2008 v Austrálii, kam emigroval po roce 1968. Studoval na pražské akademii výtvarných umění a věnoval se krajinomalbě. Ve Stockholmu měl výstavu v Muzeu současného umění (Moderna Museet).

⁶⁸ EDSTRÖM 1984.

⁶⁹ Cit. dle SEIFERT 2012, s. 149.

⁷⁰ SCHUELER 1984.

⁷¹ Román *Druhý dech* od Jana Beneše vyšel roku 1969 v anglickém překladu, pořizovaném z českého ineditního vydání.

⁷² HOLMQVIST – BASSE 1984.

⁷³ REISIG 1984.

⁷⁴ STRANDBERG 1984.

⁷⁵ HESSLER 1984b.

⁷⁶ HESSLER 1985.

tradici najít vlastní hlas; okouzlen světem kolem sebe viděl krásu a rozmanitost v obyčejném životě.⁷⁷

Sten Wistrand zase využil v článku „Velký evropský lyrik s pevnou páteří“ znalost Kunderova románu *Kniha smíchu a zapomnění*, který byl v roce 1981 přeložen do švédštiny: „V jednom románu Milana Kundera je vyličeeno setkání spisovatelů. Kundera však zakryl jména svých kolegů vhodnými jmény vybranými z literární historie. Je tam Lermontov, Petrarca, Boccaccio. A je tam i Goethe, veliký a milovaný básník. Podle Kunderova poněkud ironického pohledu stavi lásku nade vše na světě. Tento Kunderův Goethe je beze vsí pochyby Jaroslav Seifert, a to, co v románu říká o ženách, si přeformulujeme: Seifert je jeden z opravdu velkých tvůrců milostné poezie, ale v jeho případě jde o poezii v širokém slova smyslu: o lásku k ženě, Čechám, české řeči, zemi, k životu.“⁷⁸

Za zmínku stojí i některé další názvy článků: „Seifert – graciózní básník milovaný svými krajany“,⁷⁹ „Jeho poezie se jmenuje Československo“.⁸⁰

S mírnou výčitkou Akademii, kterou ostatně rád ve svých textech opakoval, přišel Harry Järv v *Sydsvenska Dagbladet* v článku nazvaném „Ať již oslavované, či potlačované – Seifertovy básně stále žijí“. Seiferta sice vřele přivítal mezi nositele Nobelovy ceny, ale neodpustil si povzdech: „Byl bych raději jako nositele Nobelovy ceny viděl Vladimíra Holana – je pádnější, zvláštější, snad také okázalejší a obtížnější než Seifert. Ale Holan zemřel, a tak je Seifert samozřejmou volbou.“⁸¹

Ani Tore Borglund není s udělením Nobelovy ceny Seifertovi úplně spokojen. V článku „V krásách světa. Kontroverzní opatnost Jaroslava Seiferta“ uvažuje nad tím, proč raději nebyl oceněn Milan Kundera. Sám si na otázku odpovídá: „Na volbě Seiferta je nejlepší, že ji musíme chápat jako podporu silně utlačované a pronásledované československé kultury. Seifert se na rozdíl od Kundera rozhodl zůstat ve vlasti přes všechny těžkosti, které to s sebou přináší.“⁸²

V žádném novinovém článku o Seifertovi nechybělo ocenění jeho statečných občanských postojů jak za druhé světové války, tak za komunismu. Zdůrazňována byla zejména jeho vystoupení v roce 1956 na obranu svobody slova, angažovanost v roce 1968 a podpis manifestu Charta 77. Proto se hned po vyhlášení Nobelovy ceny novináři ptali Larse Gyllenstena, zda udělení ceny nemá politický podklad. Gyllensten sice politické pozadí odmítl, ale přímé odpovědi

se diplomaticky vyhnul a prohlásil: „*Politická hlediska lze aplikovat na všechno lidské konání i názory.*“⁸³ Novináři chtěli také vědět, kolik ze Seifertova díla měl Nobelův výbor k dispozici a kdo z akademiků umí česky. Podle autorky článku „Obtížné otázky o volbě nositele Nobelovy ceny“ odpovídal Lars Gyllensten na ožehavé otázky „*mumlavě*“ a co nejstručněji. Jako znalce češtiny označil profesora Knuta Ahnlunda, ostatní členové výboru prý četli Seiferta v různých překladech, některých i ve švédštině.⁸⁴ Je jistě zajímavé, že Gyllensten jmenovitě neodkázal na člena Nobelova výboru Östena Sjöstranda a na jeho seifertovské překlady pořizené s Josefem B. Michlem.

K otázce politických vlivů se Gyllensten po letech vrátil. Výslovně popřel, že by se Akademie při volbě nositelů Nobelovy ceny někdy nechala ovlivnit nějakými „*mimoliterárními faktory*“, a zdůraznil, že právě na této nezávislosti a objektivitě je založena prestiž Nobelovy ceny.⁸⁵

Titulky novin však promlouvaly jasnou řečí: „Literární cena odměnou za celoživotní zápas o svobodu člověka“,⁸⁶ „Básník formuluje požadavky svého lidu“,⁸⁷ „Signatář Charty 77 dostal Nobelovu cenu za literaturu“,⁸⁸ „Nemám se za co omlouvat“ – s podtitulem Nobelova cena pro třiaosmdesátiletého Jaroslava Seiferta, nezdolného rebela“,⁸⁹ „Vyznamenání politicky nepohodlného básníka“.⁹⁰

„Nobelova cena pro Seiferta určitě režim pořádně rozzlobila,“ prohlašuje Zdeněk Hejzlar⁹¹ v rozhovoru s novinářem Larsem Killanderem a vysvětluje, proč si režim netroufá postupovat proti Seifertovi stejně tvrdě jako proti ostatním svým kritikům: „Seifert je příliš velká osobnost, tkví pevně v českém kulturním povědomí.“ Vzpomněl také své pamětihodné první setkání se Seifertem. Seifert měl těsně před uzavřením mnichovské dohody v září 1938 v jeho škole přednášku o moderní poezii a uvedl ji do spojení s potřebou národní jednoty proti hrozícímu nacistickému nebezpečí.⁹²

Tommy Persson v recenzi na výbor *Mozart v Praze* komentoval postoj československého režimu taktó: „Nedovedeme pochopit, proč Seiferta čestí politici osočují, že své básně politicky zneužívá. Ve skutečnosti je to strana, co dělá z jeho básní politiku. Seifertovy básně vyzařují takové množství lásky a lidského tepla, že to při jeho stáří až překvapí.“⁹³

V zájmu objektivity otiskly celošvédské noviny *Dagens Nyheter* dne 14. října redakční zprávu s titulem „Nositel Nobelovy ceny má podporu režimu“. Na fotografii je

⁷⁷ SWARTZ 1984.

⁷⁸ WISTRAND 1984.

⁷⁹ ELLEHAMMAR 1984.

⁸⁰ STRÖMBERG 1984.

⁸¹ JÄRV 1984b.

⁸² BORGLUND 1984.

⁸³ WERKELID 1984b.

⁸⁴ REDVALL 1984.

⁸⁵ GYLLENSTEN 2000, s. 266.

⁸⁶ WERKELID 1984b.

⁸⁷ SLAVÍČKOVÁ 1984.

⁸⁸ VOGEL 1984.

⁸⁹ TIRÉN 1984.

⁹⁰ HAMMARGREN 1984.

⁹¹ Zdeněk Hejzlar (1921–1993), bývalý přední komunistický politik, emigroval v lednu 1969 do Švédska. Pracoval v Ústavu pro mezinárodní politiku ve Stockholmu a soustavně informoval švédskou veřejnost o dění v Československu.

⁹² KILLANDER 1984.

⁹³ PERSSON 1984.

zachycen český ministr kultury Milan Klusák, jak blahopřeje Seifertovi. Text redakčního článku je však k československému režimu méně vstřícný. Na začátku stojí tučným písmem: „*Básník Jaroslav Seifert získal od Československa oficiální pozhánání dva dny po obdržení Nobelovy ceny.*“ Vlastní text obsahuje nekomentovaný citát z *Rudého práva*, které osočuje Západ, že cynicky zneužívá udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi k znevažujícím útokům na Československo a k psychologické válce proti socialistickým státům. *Rudé právo* zdůrazňuje, že Seifert zaujímá nepřetržitě významné místo v pokladnici české poezie.⁹⁴

Švédští novináři tehdy, jak je patrné, rozhodnutí Akademie o novém nositeli Nobelovy ceny většinou respektovali a nekritizovali, jen v několika případech referovali o negativním postoji k Nobelově ceně pro Seiferta, který se objevil v tisku mimo Švédsko, například americkém. Výraznější skepsi než dříve zmíněný Tore Borglund projevil největší jihošvédský deník *Sydvenska Dagbladet*, který představil nově zvoleného laureáta na titulní straně stručným redakčním článkem nazvaným „Seifert, jeden z nejméně čtených básníků ve Švédsku“.⁹⁵ Podle Švédské akademie tkví taková kritika v nepochopení dvojí strategie výběru kandidátů: na jedné straně dostávají cenu autoři všeobecně uznávaní, na druhé straně méně známí, kteří třeba píšou málo rozšířeným jazykem. Lars Gyllensten tuto druhou strategii vysvětluje takto: „*Vybírat kandidáty mimořádných kvalit, kteří však možná nedosáhli větší mezinárodní proslulosti, již by si zasloužili, je užitečný princip. Je to, abych tak řekl, pedagogický počin, a chcete-li, počin ve službě spravedlnosti. Jde o to podporovat a šířit dobrou literaturu. Tak jsem to alespoň já chápal v době svého působení v Nobelově výboru Švédské akademie.*“⁹⁶

Většina novin referovala o tom, že zprávu Švédské akademie o ocenění Nobelovou cenou předala Jaroslavu Seifertovi oficiální delegace, švédský velvyslanec Olof Skoglund a kulturní atašé Ulla Kayling. Navštívili Seiferta 11. října v nemocnici, kde byl hospitalizován. V novinách se samozřejmě psalo o Seifertově nemoci, neboť bylo známo, že si nepřijede cenu osobně převzít, ale že ji za něho převezmou dcera Jana a syn Jaroslav. Večerníky o tom přinášely někdy zprávy trochu bizarní. Například v *Expressenu* byla uveřejněna fotografie nemocnice, v níž Seifert ležel, a na ní bylo označeno okno jeho nemocničního pokoje. A nadto byl článek opatřen překvapivým titulkem „Mnoho lidí v Praze si myslí, že Seifert je mrtev“. Článek přitom přinesl Seifertova optimistická slova „*Zanedlouho mi vyjde nová kniha*“. To prý slíbil Jaroslav Seifert velvyslanci Skoglundovi. I velvyslanec byl optimistický, neboť věřil v politický význam Nobelovy ceny, která

snad přiměje československé politiky, aby svůj chladný vztah k Seifertovi změnili ve vztah srdečný.⁹⁷

Za Seifertem přispěchal do nemocnice také Lars Östberg, redaktor předního deníku *Svenska Dagbladet*, a měl s sebou na připití šampaňské. Pozdravil ho slovy: „*Nobelova cena je vaše, pane doktore!*“ a využil je v názvu článku. Příchod švédského novináře byl nečekaný, zastihl Seiferta oblečeného do pyžama a tak byl také vyfotografován. Seifertův portrét, na němž je vidět límeček a horní část kostkovaného pyžama, ozdobil nejen zmíněný článek, ale i četné články v jiných novinách.⁹⁸ Na Östbergův článek navazuje krátká zmínka o telefonickém rozhovoru se Seifertovým zetěm Daliborem Plichtou, který tlumočil vzkaz Jaroslava Seiferta poslaný z nemocničního lůžka: „*Nobelova cena je podporou české kultury, není to cena pouze pro mne.*“

Velký prostor věnoval deník *Dagens Nyheter* návštěvě Zagorky Zivkovic, švédské novinářky a spolupracovnice Švédské akademie, u Jaroslava Seiferta doma v Praze. Zivkovic hovořila také s Janou Seifertovou a jejím manželem, protože Jaroslav Seifert byl na dlouhý rozhovor příliš zesláblý. Přesto rozhovor poskytl. Zivkovic publikovala rozhovor s Jaroslavem Seifertem 2. prosince 1984 v *Dagens Nyheter* pod názvem „*Býti básníkem znamená zaujímat stanovisko*“. Seifert se zde mimo jiné rozhovořil o úkolu poezie: „*Neměl by být ani ideologický, ani estetický, ale především by to měla být poezie. [...] A přesto se poezie nemůže ideologiím úplně vzdálit, ale používá je na jiné rovině. Být básníkem znamená mít názor, zaujímat stanovisko pro něco nebo proti něčemu, a alespoň to je pro mne ideologická záležitost.*“⁹⁹

Bezprostředně před slavnostním předáním Nobelovy ceny za literaturu Jaroslavu Seifertovi získal Desmond Tutu v Oslu Nobelovu cenu míru. Pro tisk to bylo podnětem ke srovnání obou ocenění. Například večerník *Aftonbladet* otiskl fotografie Jaroslava Seiferta a Desdemona Tutua a v redakčním článku „*Cena za mír a svobodu*“ napsal, že ceny symbolizují boj lidu dvou národů za právo na život ve svobodných a lidsky důstojných podmínkách.¹⁰⁰

Dne 10. prosince 1984 předal švédský král Carl XVI. Gustaf Nobelovu cenu v Koncertním paláci (Konserthuset) ve Stockholmu osmi novým nositelům Nobelovy ceny všech kategorií. Slavnostnímu předání Nobelovy ceny bylo přítomno 1 700 hostů – členové Švédské akademie, královská rodina, zahraniční diplomaté, rodiny laureátů, představitelé švédského politického, ekonomického a kulturního života. Také spisovatel Josef Škvorecký, který přiletěl z Kanady, zakladatel Nadace Charty 77 ve Stockholmu František Janouch a autorka této stati dostali možnost přihlížet

⁹⁴ ANONYM 1984c.

⁹⁵ ANONYM 1984a. Navzdory tomuto článku představil Harry Järv uvnitř tohoto listu Seiferta jako básníka, jemuž ocenění Nobelovou cenou právem patřilo (JÄRV 1984b).

⁹⁶ GYLLENSTEN 2000, s. 262.

⁹⁷ APPELGREN 1984.

⁹⁸ ÖSTBERG 1984. Tento portrét se ještě po letech objevil na pozvánce stockholmské městské knihovny, která v roce 2001 uspořádala výstavu o Jaroslavu Seifertovi; výstavu tehdy otevřel český premiér Miloš Zeman a švédská ministryně kultury Marita Ulvskog.

⁹⁹ ZIVKOVIC 1984. Rozhovor Zagorky Zivkovic s Jaroslavem Seifertem je přetištěn v knize *Šel básník chudě do světa* v překladu Dagmar Hartlové (JANOUGH 1995, s. 295–298).

¹⁰⁰ ANONYM 1984b.

ceremonii.¹⁰¹ Průběh slavnosti vyličil Carl Otto Werkelid obsáhle ve *Svenska Dagbladet* a velkou pozornost přitom věnoval českému básníkovi. Když prý Jana Seifertová převzala za svého otce diplom a medaili, všech 1 700 přítomných hostů oslavilo Jaroslava Seiferta povstáním a nejsrdečnějším, nejhlasitějším a nejdelším potleskem. „*Potlesk byl tak dlouhý, že doléhal až do Prahy,*“ píše Werkelid ve stejnojmenném článku a dodává: „*jediny laureát, který byl nepřítomen, byl rázem mezi námi velmi přítomný*“.¹⁰²

Týž večer následoval slavnostní banket na stockholmské radnici. Při této příležitosti Jana Seifertová tlumočila Seifertovo poděkování Švédské akademii i čtenářům jeho básní a promluvila o jeho tvorbě. Její krátký proslov začíná slovy: „*Vše, co můj otec psal, psal bez velkých nároků. Citlivě vnímal pouze podněty z vlastního nitra. Nemířil nikdy příliš daleko ani příliš vysoko. Svými slovy si nepřál nic jiného než vyjádřit své okouzlení životem.*“¹⁰³

Průběh těchto událostí přenáší vždy švédská veřejnoprávní televize a referuje o nich tisk, především večerníky. V pohledu médií Jana Seifertová při obou slavnostních příležitostech doslova zazářila. Byla označena za královnu večera a její fotografie proběhly veškerým tiskem, zejména ty, na nichž přebírá diplom od švédského krále či na banketu tančí s Františkem Janouchem.¹⁰⁴

V tomto slavnostním období novinář Olof Kleberg připomněl v článku „Krutá politika kolem ceny pro noblesního básníka“, v jak obtížné situaci se Seifert v posledních letech nachází. Obvinil přitom československé úřady, že znemožňují zahraničním novinářům setkání se Seifertem a odmítají jim udělit vstupní vízum pod záminkou, že básník je vážně nemocný. Jeho článek byl velmi působivý, byla v něm znát poučenost a angažovanost autora. Olof Kleberg strávil totiž v šedesátých letech minulého století nějakou dobu v Československu, poznal představitele kultury jako Alexandra Klimenta a dobovou atmosféru.¹⁰⁵

Můžeme tento výklad uzavřít konstatováním, že švédský tisk věnoval udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi velkou pozornost; posuzoval Seifertovu tvorbu i jeho osobnost velmi pozitivně, ale k tehdejšímu československému režimu se stavěl kriticky, někdy až negativně.

Seifertův ohlas ve Švédsku roku 1984 z perspektivy československé rozvědky

Děni kolem Nobelovy ceny budilo zájem československého režimu, který si byl vědom toho, že se v souvislosti se Seifertovým lidským i básnickým osudem dostane nevyhnutelně na pořad dne otázka svobody slova a lidských práv v socialistickém Československu, a v důsledku toho vyjde najevo i odpor k režimu a jeho různé projevy. Seifert přece podepsal manifest Charta 77 a nechal své básně vycházet v samizdatu. Československo bylo postaveno před rozhodnutí, jak se k Nobelově ceně postavit: zda ji bude vnímat kladně, nebo ji zcela odmítne.

Švédské akademii bylo toto dilema dobře známo z podobných případů. Stálý tajemník Švédské akademie a předseda Nobelova výboru Lars Gyllensten na ně vzpomněl ve svých pamětech následujícími slovy: „*Problém zvláštního druhu souvisel s dosti rozšířeným názorem, že Nobelova cena je řízena politicky – řízena vládou, jejímž nástrojem je Nobelova nadace. Toto přesvědčení bujelo zvláště v komunistických zemích, což čas od času vedlo k protestům některých velvyslanectví nebo přímo vlád. Bylo zapotřebí se proti takovému podezření bránit – ale přitom také z přehnané věrnosti myšlenky neutrality nebo z politických důvodů nezanedbávat kandidáty, kteří zastávají nějaké politické postoje.*“¹⁰⁶ Gyllensten pak takové případy konkretizuje: „*Za mého působení v Akademii se vyskytli ještě dva významní, kteří byli pro své vlády nepohodlní. Jedním z nich byl Polák Czesław Miłosz (1980) a druhým Jaroslav Seifert (1984) z Československa. [...] Miłosz žil v té době již dlouho v exilu, ale přesto byl stále ve vlasti živoucí literární a morální silou. Na polském velvyslanectví zpočátku nevěděli, jak se mají k udělení ceny postavit. Mají rozhodnutí Akademie chápat jako antikomunistickou propagandu, nebo jako důkaz úcty k polské kultuře a jejímu básníkovi? Čekali pravděpodobně na pokyny od polské vlády a velmi brzy se pak rozhodli chápat cenu jako poctu polské kultuře a jejímu básníkovi. Jaroslav Seifert vzbuzoval podobné ambivalentní pocity u komunistického režimu v Československu. Obdobně jako u Miłosze se tam nakonec rozhodli považovat udělení ceny za poctu své zemi a její kultuře.*“

¹⁰¹ František Janouch (1931–2024) byl česko-švédský jaderný fyzik. Po vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa roku 1968 se postavil do řad opozice proti normalizačnímu režimu, v roce 1974 emigroval do Dánska a posléze do Švédska, kde působil ve vědeckém ústavu experimentální fyziky ve Stockholmu (Manne Siegbahn Institute för fysik). Svou rozsáhlou veřejnou, organizační a publicistickou činnost věnoval nejen svému oboru, ale v nemenším rozsahu také československé nezávislé kultuře. Založil a vedl Nadaci Charty 77 ve Stockholmu, která podporovala československou nezávislou kulturu ve vlasti i v zahraničí. V letech 1996–2000 zastupoval EU u Vědeckého a technologického centra v Kyjevě na Ukrajině.

¹⁰² WERKELID 1984d.

¹⁰³ SEIFERTOVI 1984.

¹⁰⁴ RAINER 1984, HAGEN 1984.

¹⁰⁵ KLEBERG 1984b.

¹⁰⁶ GYLLENSTEN 2000, s. 268.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 270–271. Dalším „nepohodlným“ autorem, který získal Nobelovu cenu v době Gyllenstenova členství v Akademii, byl Alexandr Solženicyn; obdržel ji roku 1970.

O postoji československého velvyslanectví k udělení Nobelovy ceny ve Stockholmu a o jeho zákulisní činnosti jsme získali konkrétní informace teprve počátkem devadesátých let z dochovaného dokumentu „Kulturní zpráva. Věc Nobelova cena“ (dále „Zpráva“), kterou sepsal rezident zpravodajské služby Jan Kroupa.¹⁰⁸ Kroupa se stal 3. května 1982 druhým tajemníkem, později kulturním či tiskovým atašé československého velvyslanectví ve Stockholmu. To byly jeho takzvané legislativní funkce. Jeho tajná funkce rezidenta či rozvědčíka, provozovaná pod krycím jménem Jan Zouhar, byla Švédskem později odhalena (byl tzv. „provalen“), a Kroupa byl ze Švédska vypovězen.¹⁰⁹

Kroupa sice ve „Zprávě“ vychází z československého oficiálního výkladu, že „Nobelova cena za literaturu v r. 1984 patří soc. kultuře“, avšak zároveň vidí v rozhodnutí o jejím udělení především nepřátelský akt. Podle jeho „Zpráv“ vznikla situace, „v níž se pravicové a emigrantské kruhy ve Švédsku a disidentské v ČSSR snažily využít této události k prosazování svých zájmů zaměřených především proti ČSSR“. [...] „HSP [hromadné sdělovací prostředky – pozn. aut.] rozpoutaly velmi ostrou kampaň, která měla ve své drtivé většině antičs. zaměření a v různých formách napadala ČSSR [...]“.¹¹⁰

Kroupa zastává názor, že je zapotřebí, „aby snahy o zneužití této události nedosáhly svých cílů“.¹¹¹ Ve „Zprávě“ popsal, jak těmto snahám rozvědka čelila: věnovala se nakladatelstvím a „oficiálním akcím“.¹¹² Proto svou pozornost soustředíme na zájem rozvědky o nakladatelství, neboť se týká vydávání a prezentace Seifertova díla. Nelze však pominout sledování programu oslav Jaroslava Seiferta, neboť československé velvyslanectví do něj zasahovalo rušivě, což vyvolávalo četné reakce v tisku.

Kroupa ve své legální funkci kulturního či tiskového atašé navštěvoval představitel Nobelova výboru a Nobelovy nadace, redakce novin a zejména nakladatelství. Těm se ve „Zprávě“ věnuje nejvíc. O některých svých akcích se zmiňuje či obsáhle referuje sám, o jiných se dozvídáme ze švédského tisku.

Podle „Zpráv“ navštívil Kroupa čtyři švédská nakladatelství jako doprovod dvou pracovníků z pražské literární agentury Dilia, kteří přijeli projednat vydávání Seifertova

díla a uzavřít vydavatelské smlouvy. Kroupovým úmyslem však navíc bylo přesvědčit příslušné činitele, aby nepřipustili takový výklad Seifertovy tvorby a jeho lidského osudu, který by byl pro československý režim nepříznivý.

Kroupa byl spokojen s výsledky jednání ve dvou nakladatelstvích, zatímco dvě zbylá ostře odsoudil. K odsouzeným patřilo malé nakladatelství Askelin & Hägglund, které úzce spolupracovalo s Nadací Charty 77 ve Stockholmu a vydalo již několik překladů z češtiny.¹¹³ Jednání československé delegace s tímto nakladatelstvím ztroskotalo, protože jeho ředitel trval na tom, že budou vydávat Seifertovy knihy na základě legální plné moci od Jaroslava Seiferta, kterou obdržel František Janouch v roce 1981. Plná moc se týkala vydávání překladů Seifertových textů v cizině. Kroupa se na schůzku v nakladatelství dostavil zevrubně poučen o minulosti pracovníků nakladatelství, což je dobře poznat z různých znevažujících poznámek, týkajících se například jejich profesionální neschopnosti, maoistické orientace atd. Nakladatelství charakterizoval jako zaměřené „na laciné, skandální případy, jejichž prostřednictvím se snaží získat laciné peníze“.¹¹⁴ Je proto s podivem, že československá agentura Dilia se chystala s takovou organizací spolupracovat. Je také zajímavé, že se Kroupa ani nezmínil o chystaném výboru *Mozart v Praze* a jeho pořadatel Harrym Järvi, neboť zřejmě usoudil, že jakýkoliv pokus o ovlivnění je marný.

Při jednání v nakladatelství Askelin & Hägglund došlo k nebyvalému setkání oficiálního představitel Československa Jana Kroupy s emigrantem Františkem Janouchem. Janouch je vyličil ve své knize *Šel básník chudě do světa* v kapitole „Seifertova autorská práva a Dilia“. Vysvětlil v ní také, jak došlo k tomu, že Jaroslav Seifert podepsal plnou moc nejprve jemu a v roce 1984 také Dili; o této další plné moci však Janouch tehdy nevěděl.¹¹⁵

Kroupa posoudil negativně i uppsalské nakladatelství Brombergs, které tehdy zamýšlelo vydat Seifertovy vzpomínky (k vydání v tomto nakladatelství však nedošlo). Jednání prý bylo komplikované a Kroupa odhalil důvod. Bylo to tím, že nakladatelství „inklinuje k pravicovým a emigrantským silám. [...] Vznikl přitom dojem, že jednání Brombergs bylo podřízeno zájmům antičs. sil, neboť se mj. podařilo zjistit, že

¹⁰⁸ KROUPA 1995. S tímto dokumentem, dochovaným v archivu původního Svazu spisovatelů, seznámily Marie Jirásková a Hana Klínková Františka Janoucha a autorku této stati při jejich práci na přípravě menší publikace ve švédštině, věnované desátému výročí udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi. Podstatná část „Zpráv“ v ní vyšla ve švédském překladu (SLAVÍČKOVÁ 1994, s. 48–56). Její úplný český text je přetištěn v knize Františka Janoucha *Šel básník chudě do světa* pod názvem „Zpráva čs. velvyslanectví ve Stockholmu o Nobelově ceně“ jako příloha XXIV (JANOUC 1995, s. 299–307).

¹⁰⁹ JANOUC 1995, s. 122.

¹¹⁰ KROUPA 1995, s. 299.

¹¹¹ Tamtéž, s. 300.

¹¹² Tamtéž, s. 303.

¹¹³ Patřila k nim například kniha *Franz Kafka a Praha* od Pavla Eisnera v překladu Dagmar Chvojkové-Pallasové a Harryho Järva, s ilustracemi Jana Kristoforiho (EISNER 1983).

¹¹⁴ KROUPA 1995, s. 300.

¹¹⁵ JANOUC 1995, s. 122–132.

Dorotea Brombergs [sic!] *jednala současně i s emigrantem Škvoreckým*.¹¹⁶ Nakladatelství Brombergs skutečně o dva roky později, v roce 1986, vydalo Škvoreckého *Inženýra lidských duší*. Kroupa možná ani nezaznamenal, že tam již dříve vyšel Škvoreckého *Bassaxofon* a kromě toho dvě knihy Ivana Klímy, také v Československu zakázaného.

Pro naše téma jsou nejzajímavější návštěvy v nakladatelství Bonniers a Fripress, o nichž Kroupa referoval pozitivně, neboť v nich, jak se domníval, se svými požadavky uspěl.

Bonniers je největší a nejprestižnější švédské nakladatelství. V době návštěvy československé delegace dokončovalo práci na vydání výboru *Zápas s andělem*, který uspořádali Östen Sjöstrand a Josef B. Michl. Bylo to jediné švédské nakladatelství, které již před Kroupovou návštěvou jednalo o vydání překladu Seiferta s československou agenturou Dilia, a ne s Františkem Janouchem. Kroupovi však získání kontraktu nestačilo, měl ještě další požadavky: „*Po podpisu kontraktu J. Seifertem zbývalo vyřešit otázku předmluvy, obsahující některé negativně orientované formulace. Pracovník ZÚ [zastupitelského úřadu – pozn. aut.] s. Kroupa dosáhl shody v jednání s P. Sjöstrandem a zást. Bonniers pí Berglund a předmluva byla upravena dle čs. požadavku.*“¹¹⁷

František Janouch na základě Kroupovy zprávy konstatuje: „*Komunistická cenzura zasahovala tedy i do činnosti největšího a nejváženějšího švédského nakladatelství, a nechal se jí ovlivnit dokonce i člen švédské Akademie Östen Sjöstrand.*“¹¹⁸

Podívejme se nyní podrobněji na text Sjöstrandovy předmluvy, abychom mohli posoudit, zda se Sjöstrand skutečně nechal ovlivnit a svůj text upravil, a jak daleko v tom případě v úpravách zašel.¹¹⁹ Nemáme bohužel k dispozici rukopis předmluvy, v němž Kroupa našel ony „*negativně orientované formulace*“, ale známe Sjöstrandův text o Seifertovi z roku 1980.¹²⁰ Ten je z největší části totožný s předmluvou k výboru *Zápas s andělem*, a proto bylo srovnáním obou textů možno zjistit, co Sjöstrand do původního textu přidal a co případně pozměnil či vynechal.

Srovnání ukázalo, že v předmluvě je ponechána nářžka na Seifertovo zklamání z návštěvy Sovětského svazu, které přineslo ztrátu víry v sociální pokrok, a dále nářžka na politicky zabarvené verše v básni „*V Leninově mauzoleu*“, ačkoliv překlad této básně do výboru zařazen není. Je překvapivé, že Kroupa ve „*Zprávě*“ na tuto pasáž kriticky nereagoval, i když československé kulturní politice šlo o to, aby se zveřejnily informace o Seifertových „*vazbách a přínosu socialistické kultuře*“.¹²¹

Sjöstrand do předmluvy k *Zápasu s andělem* přidal několik zmínek týkajících se Seifertových politických stanovisek a komplikovaného vztahu komunistického režimu k němu a jeho dílu. Jedna jeho nově přidaná věta zní: „*Proměna v komunistický stát jedné strany měla za následek osobní problémy, ale v Seifertově básnické tvorbě změnu nezpůsobila.*“¹²² Je možné, že Sjöstrand druhou část tohoto souvětí na žádost rozvědků přidal nebo ji pozměnil. Původně mohla obsahovat údaje o tom, jak se v pouňorovém období Seifertova osobnost a jeho dílo staly terčem tvrdé kritiky a zákazů. Sjöstrandovo zkratkovité spojení „*proměny v komunistický stát*“ se Seifertovými osobními problémy a jeho nezměněnou tvorbou si mohl švédský čtenář vyložit i ku prospěchu režimu, který básníka zatíženého osobními problémy nechal nadále nerušeně pokračovat v tvorbě. Ve skutečnosti bylo setrvání u „*nezměněné*“ vlastní poetiky a pevných stanovisek solí v očích režimu. Ivan Skála ve své známé kritice *Písně o Viktorce* Seiferta za onu „*nezměněnost*“ ostře kritizuje: „*Seifert závidí ptákům zpěv i křídla. Nevidí však a nechce vidět křídla, která narůstají našemu pracujícímu člověku v rozletu za socialistickou budoucnost.*“¹²³

Sjöstrandova opatrnost, s níž píše o Seifertových osobních problémech po komunistickém převzetí moci, se liší od postoje Švédské akademie, která ve své tiskové zprávě ze dne 11. října 1984 posoudila tehdejší Seifertovu situaci zcela otevřeně: „*Poezie, jakou psal Jaroslav Seifert, byla prohlašována za neloajální, buržoazní a únikovou. Příkazem dne bylo ‚vychovávat masy‘. Seiferta obvinili, že klesá stále hlouběji do subjektivity a pesimismu a že zradil svou třídu.*“¹²⁴ Sjöstrand jako člen Švédské akademie musel být s formulacemi výše pojednané tiskové zprávy Akademie dobře obeznámen a s největší pravděpodobností se na ni podílel. Tisková zpráva se ovšem připravovala již před vyhlášením Nobelovy ceny Seifertovi počátkem října, zatímco k setkání s rezidentem Kroupou došlo později, až po vyhlášení ceny. Pro Sjöstrandovo uvážlivé vyjadřování se nabízí vysvětlení: mohl to být ohled na spolupřekladatele Michla, který žil v Československu. K tomuto problému se ještě vrátíme.

Sjöstrandova předmluva k antologii obsahuje nově přidané věty, v nichž lze stopy rozvědků naléhatí na změny pouze vytušit. Jde o pasáž, v níž Sjöstrand opakovaně vyzvedává integritu Seifertovy osobnosti, která se projevila jak v roce 1956, tak 1968. „*Svou integritu prokázal především na sjezdu spisovatelů v roce 1956, kdy se statečně obrátil*

¹¹⁶ KROUPA 1995, s. 302. I z charakteristiky nakladatelství Brombergs je zřejmé, že Kroupa pátral po minulosti nakladatelských pracovníků a po jejich postavení v nakladatelství. Píše: „*Brombergs se řadí k největším a nejvlivnějším nakladatelstvím. Jeho majitelem je bývalý polský občan, žijící před 2. válkou v SSSR a bojující v Rudé armádě. Hlavní slovo má ale jeho dcera Dorotea, velmi energická a úspěšná podnikatelka*“ (KROUPA 1995, s. 302). Kroupa ji nazval „Brombergs“, což je ve skutečnosti jméno nakladatelství; její pravé příjmení je Bromberg.

¹¹⁷ KROUPA 1995, s. 301.

¹¹⁸ JANOUCH 1995, s. 180.

¹¹⁹ SJÖSTRAND 1984.

¹²⁰ SJÖSTRAND 1980.

¹²¹ KROUPA 1995, s. 299.

¹²² SJÖSTRAND 1984, s. 7.

¹²³ Cit. dle JIRÁSKOVÁ – KLÍNKOVÁ 2001, s. 99.

¹²⁴ JANOUCH 1995, s. 271.

proti konformistickým metodám, které panovaly v kulturním životě od roku 1948. Byl později zvolen předsedou Svazu spisovatelů, ale byl přinucen v stále tvrdším tlaku po sovětské okupaci roku 1968 a po pádu Dubčekovy vlády, aby odstoupil.¹²⁵ Sjöstrand zde význam spisovatelského sjezdu v roce 1956 překvapivě omezil na protesty proti „konformistickým metodám“ v pounorové kultuře, avšak otevřeně nazval tak zvaný vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa roku 1968 „sovětskou okupací“. Nepřímo poukázal na represe normalizačního režimu slovy „v stále tvrdším tlaku“, který následoval po sovětské okupaci a pádu Dubčekova vedení.

Sjöstrand navíc nezamlčel, že Seifertovi nebylo dovoleno oficiálně publikovat. Neučinil to výslovně, ale tím, že načrtl složitou cestu, jakou se Seifertovy verše dostávaly ke čtenářům: „mimořádně významné sbírky Morový sloup a Deštník z Piccadilly z roku 1977, respektive 1980 musely být po dlouhou dobu rozšiřovány v undergroundu“, v Československu vyšly, ale později než v Německu či současně s ním. K této informaci Sjöstrand důvěřivě dodává: „Je možné, že se vládnoucí kruhy musely podvolit kvůli velké jejich oblibě u širokých mas.“¹²⁶ I zde, stejně jako v původním textu, se vyhnul údaj o podpisu manifestu Charty 77, který v jiných textech o Seifertovi téměř nikdy nechyběl.

V Sjöstrandově kultivovaném textu „uhodí do očí“ úsek o oficiálním blahopřání k Seifertovým osmdesátinám, který působí, jako by byl přejat přímo z *Rudého práva*: „Na své osmdesáté narozeniny na podzim roku 1981 přijal Seifert velmi překvapivě oficiální blahopřání od prezidenta a generálního tajemníka Gustáva Husáka; několik dalších vysokých politických představitelů v zemi se vyjádřilo podobně; totéž učinil – i když s jistými výhradami – stranický orgán *Rudé právo*.“¹²⁷ Sjöstrand se přitom různými výrazy pokusil vyjádřit svůj odstup od této zprávy. K takovým signálům patří například, že oficiální blahopřání přišlo „překvapivě“ a že *Rudé právo* Seifertovi blahopřálo, „i když s jistými výhradami“. Přesto však částečně uspokojil Kroupovo výslovné přání, aby se v příspěvcích o Seifertovi objevily oficiální pocty jako „udělení titulu národního umělce a vyznamenání cenou Klementa Gottwalda“.¹²⁸ Podle Kroupova pojetí jsou oficiální pocty důkazem, že Seifert je režimem oceňován, a že je tedy pevně zakotven v socialistické kultuře.

Sjöstrand na závěr předmluvy v nově přidané větě opětovně zdůraznil integritu Seifertovy osobnosti. Píše, že mu integrita, bohatost citů a velká vnitřní síla „dovolily přežít současnost, katastrofy a tyranské režimy jeho země“.¹²⁹

Sjöstrandův závěr je pádným důkazem, že zásahy do textu Seifertovu obrazu neublížily.

Předmluva obsahuje zasvěcený výklad o Seifertově básnické tvorbě a jejím vývoji. Sjöstrand vidí Seiferta jako básníka milostných veršů, domova, Prahy, české kulturní tradice, básníka svého lidu. Oceňuje ho jako evropského předního a originálního tvůrce proletářské poezie, který nadřazuje člověka a lidství nad programy literárních směrů. Seifert se přitom nepodřizuje požadavkům kladeným na proletářskou poezii, jde od počátku svou vlastní cestou. Sjöstrand nachází doklad pro svůj postřeh v básni „Revoluce“, kde „v samém centru toužebně očekávané revoluce Seifert oslavuje outsidera revoluce Oscara Wilda: *Horoucí / uprostřed života stojíme / jak Wilde před soudci, / páni, / dámy, / slečny, / jak bychom rukama svýma / chtěli roztlouci / den, / než nás umačká očima udivenýma. Takové – a jim podobné verše – jsou u mnohem čistšího proletářského básníka Jiřího Wolkera zcela nemyslitelné*“.¹³⁰

Sjöstrand kromě toho objevil již u raného Seiferta „ekologické“ myšlení, podle něhož v „Básni úvodní“ sbírky *Město v slzách* ve městě „zotročen není jen člověk, / ale i květina, pták, kůň i pokorný pes“.¹³¹ O Seifertově „ekologickém myšlení“, tématu pro Švédsko velmi významném a v této době mimořádně aktuálním, psali pak i Harry Järv a řada recenzentů v denním tisku. Například Harry Järv navázal na Sjöstrandův postřeh o Seifertově ekologickém myšlení v úvodu k výboru *Struny pavučin*. Podle něho došel Seifert „pozoruhodně brzy k poznání, že znečištěné životní prostředí je důsledkem pokroku technické civilizace. Přesto jsou následující sbírky dvacátých let plny pozitivně viděných technických rekvizit: letadel, aut, telefonů a rozhlasových přijímačů“.¹³²

Předmluva k *Zápasu s andělem* je cenná také tím, že se věnuje problémům, s nimiž se Sjöstrand a Michl setkali při překladu Seiferta. Sjöstrand vysvětlil, proč – až na několik výjimek – pominuli Seifertovu poezii z doby, kdy psal básně hravé, melodické, s pevným rytmem a s rýmy. Aby totiž bylo možné při překladu zachovat rytmus a intonaci originálu, je třeba často vymyslet nový, náhradní rým, a ten někdy duchu básně neodpovídá ani svým významem, ani stylem.¹³³ Sjöstrand poukázal i na obtíže přetlumočit Seifertův zdánlivě prostý hovorový jazyk: „Je velmi těžké převést do jiné řeči Seifertův osobitý jazyk s jeho každodenními běžnými výrazy, jazyk, který ‚svou složitou prostotou‘ tvoří základ jeho hluboce promyšlené poezie.“¹³⁴ Dalším problémem je podle Sjöstranda „lakonický rytmus češtiny, rytmus staccato, který odpovídá mluvené řeči – tento rytmus známe z Janáčkových oper. Takový rytmus ve švédštině nedovedeme napodobit. Naši snahou bylo vnést do švédštiny onen speciální lyrismus, který je pro Seifertovu tvorbu tak charakteristický“.¹³⁵

¹²⁵ SJÖSTRAND 1984, s. 8.

¹²⁶ Tamtéž, s. 8.

¹²⁷ Tamtéž, s. 9.

¹²⁸ KROUPA 1995, s. 299–300.

¹²⁹ SJÖSTRAND 1984, s. 9.

¹³⁰ SJÖSTRAND 1984, s. 5, SEIFERT 2001, s. 34.

¹³¹ SEIFERT 2001, s. 13.

¹³² JÄRV 1985a, s. 9.

¹³³ Poznáváme na okraj, že s těmito problémy se potýkali Harry Järv a Helena Friedlová při překladu básně „Puškinův pomník v Moskvě“. Pro svůj význam by si překlad zasloužil větší pozornost, ale v tomto příspěvku pro to není místa.

¹³⁴ SJÖSTRAND 1984, s. 9.

¹³⁵ Tamtéž, s. 6–7.

Pro srovnání se Sjöstrandových textem uvádíme příklady z předmluvy Harryho Järva k výboru *Mozart v Praze*. Järv pojednává stejná témata jako Sjöstrand, včetně vývoje Seifertovy tvorby, ale kromě toho se zabývá Seifertovými statečnými občanskými postoji a jejich následky. Tím Sjöstrandovu prezentaci Jaroslava Seiferta doplňuje, upřesňuje, i značně dynamizuje. Zkonkretizoval například Sjöstrandem zmíněné poúnorové Seifertovy „*osobní problémy*“ tím, že zmínil známý rozhovor Holana a Seiferta ve vinárně, po němž následovala léta šikany a zákazů jen proto, že někdo z kavárenských hostů udal, jak neuctivě se Holan vyjadřoval o poezii psané v duchu socialistického realismu. Tím se Järvovi podařilo živě vykreslit tíživou atmosféru poúnorové doby. Stačil přitom ještě poučit švédského čtenáře o doktríně socialistického realismu.

Harry Järv, stejně jako Sjöstrand vysvětlil, že nebylo povoleno vydávat Seifertovo dílo celé, proto částečně vycházelo v samizdatu. Učinil to velmi názorně: Na zadní straně obálky výboru *Mozart v Praze* umístil faksimile Seifertova podpisu a jednu rukopisnou strofu jeho básně. Na druhé straně titulního listu podrobně vysvětlil, že otištěné čtyřverší pochází z antologie *Ruce Venušiny*, kterou vydala samizdatová edice Petlice v Praze roku 1981 k básnickovým osmdesátým narozeninám, že ji vydala v padesáti očíslovaných strojopisných opisech a že strofa na zadní obálce je z opisu číslo 29. Tímto způsobem si švédský čtenář mohl udělat dobrou představu o samizdatu, který byl ve Švédsku pojmem i jevem neznámým.

Harry Järv také zmínil gratulaci Gustáva Husáka k Seifertovým osmdesátinám a článek v *Rudém právu*. Tato informace mu však posloužila pouze jako úvod k ironické pointě: „*Týž den státní bezpečnost poctila básníka domovní prohlídkou. Dokonce ještě v srpnu 1984 zabavila Seifertovi rukopis jeho básnické sbírky.*“¹³⁶ Järv kromě toho vylíčil, jak básník a význačný představitel oficiální normalizační kultury Jan Pilař navštívil Seiferta v nemocnici po vyhlášení Nobelovy ceny a nezamřel ani Pilařovu úlohu v dřívějším pronásledování Seiferta. Harry Järv také vzpomněl Seifertovy básně z roku 1937 věnované Masarykovi. Připomněl, že sbírka *Osm dní* byla nově vydána roku 1968, kdy uvolněná politická situace dovolila zabývat se znovu Masarykem. Jeho prezidentské období dvacátých a třicátých let vyvstalo tehdy v novém světle, zejména ve srovnání s temným stalinismem padesátých let. Järv také poznamenal, že Masarykovo jméno je znovu vymazáno z historie přes jeho zásluhu o vznik Československé republiky. Totéž postihlo i prezidenta Edvarda Beneše. Järv se také zabývá Seifertovou příslušností k sociální demokracii, v níž rozeznává jednu z příčin, proč byl Seifert pro komunistickou ideologii dlouhodobě nepřijatelný.

Vraťme se nyní ke Kroupově „Zprávě“ a jeho návštěvě dalšího švédského nakladatelství, Fripressu Lennarta

Fricka. Také tam doprovodil delegaci z agentury Dilia jako zástupce československého velvyslanectví. Delegace měla za úkol domluvit a uzavřít smlouvu na třetí vydání překladu *Morového sloupu*. Podle „Zprávy“ se Kroupovi podařilo přimět nakladatele Fricka, aby odstoupil od smlouvy s Františkem Janouchem, na jejímž základě publikoval dvě předešlá vydání.

V této záležitosti Kroupovi pomáhal pracovník sovětské agentury, jehož příspěví Jan Kroupa zhodnotil takto: „*Kontakt s Fripress byl navázán prostřednictvím zástupce sov. agentury VAP ve Stockholmu s Michajlova, který poskytl a v dalším průběhu poskytoval delegaci nezištnou pomoc.*“¹³⁷

Československá delegace však přesto plného úspěchu nedosáhla, což se Kroupa ve „Zprávě“ snaží omluvit: „*Tomuto podpisu předcházelo několik jednání s Kroupou s Frickem a jeho manželkou s cílem dosáhnout úprav textu předmluvy neodpovídající čs. pozici. Tyto úpravy ale nemohly být provedeny, protože vydání knihy bylo již ve vazbě a distribuci. Z toho důvodu Dilia, vedena prioritními politickými zájmy, souhlasila s tím, aby kontrakt s Fripress byl podepsán i přes výhrady k textu předmluvy.*“¹³⁸ Výsledkem Kroupova zásahu je paradoxní situace: předmluva knihy, vydané prostřednictvím oficiální československé agentury, obsahuje řadu formulací, které jsou jinde klasifikovány jako „*nepřátelské*“, „*antisocialistické a antičeskoslovenské*“. Dalším paradoxem je skutečnost, že Dilia uzavřela smlouvu na překlady, k nimž neměla oprávnění. V tiráži třetího vydání švédského překladu *Morového sloupu* je podrobně vypsáno, odkud je pořízen: „*Přetlumočení z češtiny bylo provedeno jednak z původního vydání v Petlici, jednak z verze vydané v Indexu (Köln 1977) a v Terra Nova Editions (London, 1979). Kolotoč s bílou labutí byl přeložen z propašovaného originálního rukopisu.*“¹³⁹

Přečtme si nyní několik citátů z předmluvy k třetímu vydání *Morového sloupu*, kterou měl Kroupa k dispozici, když s jeho publikací souhlasil. Roy Isaksson v ní připomíná Seifertova politická vystoupení v letech 1956, 1968 a 1969 a vyjadřuje se o nich stejně otevřeně jako Harry Järv. Píše, že Seifert „*ostrě odsoudil sovětskou invazi z roku 1968 a odmítl svou kritiku odvolat. Během Pražského jara stál v čele úsilí o rehabilitaci pronásledovaných spisovatelů a v roce 1969 se stal předsedou Svazu spisovatelů. Seifert a jeho druhové odolávali hrozbám i pochlebování až do doby, kdy byl Svaz spisovatelů z rozhodnutí úřadů zrušen. [...] V roce 1956 uspořádali spisovatelé svůj druhý sjezd, který se vyvinul ve střet s komunistickou stranou. Spisovatelé byli toho názoru, že literaturu zničil dogmatismus a že spisovatelé byli nuceni jednat proti svému svědomí. [...] V roce 1966 byl Jaroslav Seifert poctěn čestným titulem ‚národní umělec‘, ale zatímco jeho starší díla vycházela v četných nových vydáních, nesměl oficiálně publikovat svá díla nová. Přistoupil*

¹³⁶ JÄRV 1984a, s. 11.

¹³⁷ KROUPA 1995, s. 302.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Text švédského překladu *Morového sloupu* se proto od vydání v Československu trochu liší. Ve švédském překladu je poněkud pozměněna posloupnost básní a v některých případech, zejména v *Kolotoči s bílou labutí*, jsou jednotlivé básně jinak členěny. V oddíle „Morový sloup“ jsou i menší rozdíly ve znění samotného textu.

tedy na to, aby se několik jeho sbírek vydalo v strojopisných a okopírovaných vydáních (v takzvaném samizdatu). Tato série je známa pod názvem ‚Petlice‘ a vyšlo v ní několik set titulů mnoha spisovatelů. Morový sloup vyšel poprvé ve vlasti v samizdatu roku 1977. Je to především rozloučení starého muže se světem, který miloval, ale v některých jeho částech lze odhalit narážky na současné dění. Zákaz takového díla prozradí všelicos o paranoidním postoji vládnoucích kruhů.“¹⁴⁰

Fripress Lennarta Fricka šel neochvějně dál svou cestou bez ohledu na kontakty s československým režimem. V září roku 1985 vydal obsáhlý výbor Seifertových básní *Struny pavučin*, který uspořádali Harry Järv a Dagmar Chvojková-Pallasová.¹⁴¹ Autor úvodu Harry Järv v něm vyzvedl nejen Seifertovo básnické mistrovství, ale i jeho společenskou angažovanost a osobní statečnost, kterou autor projevoval ve všech dobách – za nacistické okupace i po ní. Cituje přitom známá slova ze Seifertova projevu z II. sjezdu československých spisovatelů roku 1956: „Smlčí-li pravdu kdokoliv jiný, může to být taktický manévř. Smlčí-li pravdu spisovatel, lže.“¹⁴²

Kroupa na konci „Zprávy“ označil jednání v Bonniers i v nakladatelství Fripress za politický a svůj osobní úspěch, neboť zmíněná nakladatelství „vydala knihy Seiferta na základě kontraktu s Dilií“.¹⁴³ Tvrdí také, že „se podařilo silně omezit snahy pravicových sil“ a znemožnit využití Seifertova díla „ke svým antičs. cílům. Tomuto cíli pracovníci ZÚ věnovali úsilí, snahu a energii, bez ohledu na své osobní a nebo rodinné zájmy“.¹⁴⁴

„Zpráva“ českého rezidenta je velmi důležitá také proto, že doložila, že ani při této ryze československé záležitosti nepracovala československá rozvědka samostatně, nýbrž v těsné spolupráci a pod vedením sovětských pracovníků. Na pomoc Kroupovi při jednání ve Fripressu totiž nepřispěchal pouze Michajlov. Hned na první stránce své „Zprávy“ složil Kroupa povinný hold sovětským rádcům: „Neocenitelná pomoc přišla jako obvykle od velvyslance SSSR ve Švédsku s. Pankina“¹⁴⁵ (a některých pracovníků ZÚ SSSR), který se velmi živě zajímal o vývoj a hodnocení celé události související s udělením a zejm. ceremoniálem Nobelovy ceny, u něhož se nenechalo vyloučit jeho zneužití reakčními silami k antisoc. záměrům. V úzké spolupráci se s. Pankinem a ostatními tituláři ZSS [zemí socialistického společenství – pozn. aut.] byla situace analyzována a přijímána odpovídající rozhodnutí.“¹⁴⁶

Jan Kroupa se ve „Zprávě“ také zmiňuje o některých dalších aktivitách československého velvyslanectví ve Stockholmu, pro něž bylo mimořádně politicky závažným úkolem „zabezpečení průběhu Nobelovy ceny“. Z toho důvodu pracovníci velvyslanectví (zejména Jan Kroupa) navštěvovali oficiální činitele Švédské akademie a Nobelova výboru a zajímali se o program Jany a Jaroslava Seifertových.

Zvýšené pozornosti československé rozvědky se nevyhnul stálý tajemník Nobelova výboru Lars Gyllensten. Podle „Zprávy“ Jana Kroupy ho „tituláři“ oslovili před jeho projevem na slavnostním udělení Nobelovy ceny: „Zdůvodnění udělení Nobelovy ceny J. Seifertovi přednesl Gyllensten, který předtím ubezpečoval tituláře o své loyálnosti a své snaze nedopustit zneužití Nobelovy ceny k protičs. záměrům. Jeho vystoupení ale obsahovalo celou řadu zcela nepřijatelných formulací, dle nichž Seifertova osobnost byla spojována s odporem k oficiální politice ČSSR, s podpisem Charty 77 atd. Tento projev, který byl vyslán v plném znění v TV, lze hodnotit velmi negativně.“¹⁴⁷

V Kroupově „Zprávě“ nejsou zaznamenány jeho návštěvy v redakcích švédského tisku. Návštěvu v redakci večerníku *Expressen*, při níž se pokusil ovlivnit obsah článku o autorských právech Jaroslava Seiferta v zahraničí, prozradil redaktor Robert Aschberg Františku Janouchovi.¹⁴⁸ Aschberg však v článku „Švédská nakladatelství teď spolu bojují o Seifertovo dílo“ pouze podrobně vysvětlil podstatu sporu mezi švédskými nakladatelstvími a Kroupovu návštěvu v *Expressenu* zamlčel. Zmínil však, že delegaci Dilia při jednání ve švédských nakladatelstvích doprovázel „čs. atašé Jan Krupa [sic!], příbuzný trumpetisty Gene Krupy, ale méně rytmický“.¹⁴⁹ Tato posměšná poznámka, kterou vyjádřil svůj nepřítisť vřelý vztah ke Kroupovi, je však, jak zřejmo, založena na mylném čtení Kroupova příjmení.

Z Kroupovy „Zprávy“ je zřejmé, že československé velvyslanectví věnovalo zvláštní pozornost sourozencům Seifertovým. Například se usilovně snažilo Janě a Jaroslavovi rozmluvit účast na večeru o Nobelově ceně za literaturu, který uspořádalo nakladatelství Askelin & Häggglund. Podle Jana Kroupy to byl mimořádně politicky závažný úkol, „neboť případná účast Seifertových by ukázala shodnost jejich zájmů s emigrantskými a reakčními kruhy proti ČSSR a byla by zcela nepochybně masově využita“ švédským tiskem.¹⁵⁰ Seifertovi se večera nezúčastnili, „což nezapadalo do plánu diskreditace ČSSR“. Vyústilo to však

¹⁴⁰ ISAKSSON 1984, s. 5, 6, 8.

¹⁴¹ SEIFERT 1985a.

¹⁴² JÄRV 1985a, s. 7.

¹⁴³ KROUPA 1995, s. 307.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Boris Pankin byl významný sovětský politik, dlouhodobý sovětský velvyslanec ve Švédsku (1982–1990) a poslední sovětský velvyslanec v Československu (1990–1991); nyní žije ve Stockholmu. Ve Švédsku byl již v osmdesátých letech minulého století velmi populární, stýkal se s představiteli švédské kultury.

¹⁴⁶ KROUPA 1995, s. 299.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 305. Lars Gyllensten se v tomto proslovu obracel na „Jeho královský Majestát, Královskou Výsost královnu a přítomné dámy a pány“. Jeho řeč byla podstatně zkráceným textem tiskové zprávy Švédské akademie. Podle paměti autorky této stati, která upravovala na žádost Akademie její český překlad, měla pouhé dvě strany.

¹⁴⁸ JANOUCH 1995, s. 124–125.

¹⁴⁹ ASCHBERG 1984.

¹⁵⁰ KROUPA 1995, s. 304.

„ze strany A a H [Askelin & Hägglund – pozn. aut.] a emigrantských sil v nepromyšlené obviňování ZÚ v HSP [hromadných sdělovacích prostředcích – pozn. aut.]“.¹⁵¹

Švédské noviny se opravdu této události chopily a vinily velvyslanectví z toho, že Seifertovým dětem účast zakázalo. Zmíněný večer totiž uspořádalo nakladatelství Askelin & Hägglund, aby sourozencům Seifertovým umožnilo setkání s krajany, se švédskými překladateli a spisovateli. Mezi hosty například byli představitelé Švédského svazu spisovatelů Per Wästberg a Lars Ardelius. Jan Kroupa ve funkci kulturního ataše čelil nařčení novinářů prohlášením pro deník *Dagens Nyheter*, který jeho výrok reprodukoval: „Je lež, že by jim [sourozencům Seifertovým – pozn. aut.] československé velvyslanectví zakazovalo účast.“ Ptal se také, odkud redakce informaci dostala, a divil se tomu, že zdroj informací je ve Švédsku chráněn tiskovým zákonem.¹⁵²

V Kroupově „Zprávě“ skutečně stojí, že rozhodnutí o účasti na zmíněném večeru je soukromou záležitostí sourozenců Seifertových, ale současně z ní jednoznačně vyplývá, že velvyslanectví na Seifertovy útočilo, a dokonce se pokoušelo získat na svou stranu i představitele Nobelovy nadace: „Seifertovým bylo sděleno stanovisko ZÚ, dle něhož účast na tomto neplánovaném podniku, navíc v emigrantské restauraci, by byla degradací nejen Nobelovy ceny, ale i jich samotných. Mimořádný důraz byl kladen na to, aby konečné rozhodnutí učinili Seifertovi sami a především po konzultaci a doporučení presidenta Nadace Bergströma (který byl titulářem příslušným způsobem orientován). Záměr ZÚ se podařil a Seifertovi se večera v Moldau nezúčastnili.“¹⁵³ Představitel Nobelovy nadace Stig Ramel však večerniku *Expressen* sdělil, že sourozenci Seifertovi se z účasti na setkání omluvili „na základě výhrůžky, jejíž charakter nechtěli specifikovat“. Jan Kroupa redakci *Expressenu*, podobně jako deníku *Dagens Nyheter*, jakékoliv vměšování odmítl: „Mohu vás ujistit, že československé velvyslanectví do programu Nobelovy nadace nezasahuje.“¹⁵⁴

Jana a Jaroslav Seifertovi se nezúčastnili ani dalšího slavnostního večera k poctě Jaroslava Seiferta, který uspořádalo malé stockholmské divadlo PUCKteatern dne 9. prosince 1984. Na večeru zazněla Dvořákova hudba, o Jaroslavu Seifertovi promluvil František Janouch, překladatelka Helena Friedlová recitovala několik básní v českém originále, přední švédský herec Gösta Prüzelius přečetl prozaický text „Rozhovor s prázdnou židličkou“ z antologie *Mozart v Praze*.

Švédský tisk konstatoval, že se večera zúčastnilo mnoho významných osobností, avšak „dvě osobnosti chyběly – Jana a Jaroslav Seifertovi“. Když představitelka divadla Anna Hillman zjišťovala, zda Seifertovi přijdou na pozdější reprízu tohoto představení, tiskový ataše Jan Kroupa odpověděl: „Budou-li mít čas, přijdou, ale s podmínkou, že půjde o program nepolitický.“¹⁵⁵

Někteří novináři se snažili přimět Janu a Jaroslava, aby se k věci vyjádřili, aniž chápali, že by je mohli dostat do nesnázi. Lars Gyllensten to považoval za zcela nevhodné. Ve svých pamětech pochválil Seifertovu dceru Janu a syna Jaroslava, „že se nenechali vyprovokovat prostoduchými otázkami naivních švédských žurnalistů“, otázkami, které označil za „politicky ožehavé“.¹⁵⁶

Nyní se ještě jednou vrátíme k překladatelské dvojici Östen Sjöstrand a Josef B. Michl, neboť také Michl byl vystaven politickým tlakům v souvislosti se svou překladatelskou činností – nedocházelo k nim však ve Švédsku, nýbrž v Československu.

Josef B. Michl, který působil na univerzitě v Brně, měl u tehdejšího režimu značně pošramocenou pověst, k níž přišel v šedesátých letech minulého století, kdy byl několik roků českým lektorem na univerzitě v Uppsale s úvazkem na univerzitě ve Stockholmu. Tam měl příležitost seznámit se s básníky Birgerem Normanem¹⁵⁷ a Östenem Sjöstrandem a zahájit s nimi spolupráci. O spolupráci s Östenem Sjöstrandem se rozepsal v knize o Nobelově ceně.¹⁵⁸

S Birgerem Normanem překládal Michl českou a slovenskou poezii a společně s ním uspořádal výbor *Pravé jméno věci*, o němž jsme se již zmínili v souvislosti s překlady dvou básní Jaroslava Seiferta.¹⁵⁹ Překladatelé tam zařadili dvě básně inspirované smrtí Jana Palacha: „Praha Jana Palacha“ od Miroslava Holuba a „Bolest ať mi poví“ od Josefa Kainara. Na konci Kainarovy básně je připojeno: „Báseň byla napsána, když Jan Palach zemřel.“

Michl se ve své knize o Nobelových cenách zmiňuje o tom, že zařazení básní o Palachovi mělo za následek „příslušné zákroky“ z oficiálních míst.¹⁶⁰ Také podle svědectví svých kolegů měl Michl dlouhodobé potíže.¹⁶¹ Tyto potíže, jak jsme již naznačili dříve, mohly být jedním z důvodů, který vedl Östena Sjöstranda k opatrným formulacím již při první prezentaci Seiferta a posléze i k jisté vstřícnosti vůči rozvědce: vážným důvodem mohl být ohled na spolupracovníka Michla. Švédská akademie v roce 1969 ocenila Josefa

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² STEEN-JOHANSSON 1984.

¹⁵³ KROUPA 1995, s. 304.

¹⁵⁴ SAMUELSSON 1984.

¹⁵⁵ WERKELID 1984c.

¹⁵⁶ GYLLENSTEN 2000, s. 271.

¹⁵⁷ Dvě desítky básní Birgera Normana přeložil Josef B. Michl do češtiny a zařadil je do oddílu „Losí stezkou“ v knize *Severské léto* (MICHL 1977).

¹⁵⁸ MICHL 1995, s. 398. Michl o spolupráci se Sjöstrandem píše: „V létě roku 1976 se na mě při jednom náhodném setkání ve Stockholmu obrátil básník Östen Sjöstrand, tehdy již druhým rokem člen Švédské akademie a později též člen Nobelovského komitétu: zmínil, zdali bych měl zájem spolupracovat s ním na výboru z jeho díla. A tak začala naše spolupráce, dlouhodobá, nelehká, ale fascinující, vyžadující vysedávání a diskuse nad jemnými odstíny básnického jazyka, nad obrazným vyjadřováním ve dvou tak odlišných jazycích. Spolupráce vymezená mými krátkými letními pobyty ve Skandinávii a jinak odkázaná na korespondenci a telefonní rozhovory.“ Tamtéž.

¹⁵⁹ SEIFERT 1970.

¹⁶⁰ MICHL 1995, s. 397.

¹⁶¹ Ještě koncem osmdesátých let byla Michlovi odpírána výjezdní doložka do Norska, kde měl být přisedícím při závěrečných zkouškách z češtiny na univerzitě v Oslu, jak o tom svědčí dopis Helgeho Haraldssona ze Slovanského ústavu Univerzity v Oslu z 29. září 1986, adresovaný autorce této studie s žádostí, aby Michla při zkouškách zastoupila.

B. Michla překladatelskou cenou Svenska Akademiens tolkningspris za překlady poezie ze švédštiny do češtiny a z češtiny do švédštiny.

Seifertovské publikace po roce 1984

V několika letech po udělení Nobelovy ceny vyšly další překlady Jaroslava Seiferta i publikace o jeho díle. V roce 1985 vyšla Seifertova knížka pro děti *Sagan om äppelträdet* (*Koulelo se, koulelo*, ve švédštině doslova Pohádka o jabloni) v překladu Heleny Friedlové a Susanny Hellsing. Ilustrace vytvořil Josef Paleček.¹⁶² O rok později byla vydána kniha *Att vara poet. Jaroslav Seifert mellan poesi och politik*¹⁶³ (*Býti básníkem. Jaroslav Seifert mezi poezií a politikou*) v redakci Františka Janoucha a autorky článku s obálkou od Jiřího Koláře. Díky esejím Jiřího Brabce, Václava Černého, Jana Vladislava i švédského literárního historika Staffana Dahla přinesla obsáhlé a hlubší informace o Seifertově životě a tvorbě, jakých se ve Švédsku stále ještě nedostávalo. Texty Vlasty Chramostové, Milana Kundery, Jana Trefulky, Pavla Kohouta, blahopřejné dopisy Václava Havla a Ivana Klímy, fejeton Ludvíka Vaculíka a jiných dokreslily Seifertovu osobnost. Publikace byla doplněna několika Seifertovými básněmi nově přeloženými přímo z originálu Evou Strömberg Krantz, která se začala systematicky zabývat překlady české poezie, a dále důležitým rozhovorem Zagorky Zivkovic s Jaroslavem Seifertem, o němž jsme se již zmínili. Kniha o Seifertovi byla uvítána, mimo jiné proto, že stať Jiřího Brabce „*vyčerpávajícími údaji o Seifertově životě a díle zaplňuje velikánské prázdné místo*“.¹⁶⁴ Torsten Ekbohm si odnesl z knihy o Seifertovi obraz jeho lidského profilu. Název jeho recenze zní „*Prostý, vřelý, opravdový – takový byl Jaroslav Seifert*“.¹⁶⁵

Téhož roku vyšly Seifertovy vzpomínky *Všecky krásy světa*¹⁶⁶ (*All världens skönhet*) v překladu Karin Mossdal, Vibeke Wennerberg, Bengta Ekströma a Jana von Hofstena, doslov ke knize napsal Květoslav Chvatík, tehdy profesor na univerzitě v Kostnici.¹⁶⁷ Z ohlasů v tisku vybíráme rozsáhlou recenzi Arneho Lundgrena, který ocenil, že Seifert vyprávěním o svém osobním životě a o mnoha setkáních s předními představiteli kulturního života významně přispěl k poznání středoevropské kultury a historie.¹⁶⁸ Peter Larsson zase vysvětlil, že nejde o paměti v běžném slova smyslu: básník v nich hledá a také nachází krásu ve věcech kolem

sebe, v městě Praze a ve vzpomínkách na přátele.¹⁶⁹ Podobně píše Tommy Olofsson v článku „*Vzpomínky milovníka života*“.¹⁷⁰

Vysvětlení bylo zapotřebí: přestože všechny recenze byly v zásadě kladné, v mnoha z nich lze vycítit zklamání nad tím, že v pamětech není ani zmínky o politických svárech či o vnitřních konfliktech mezi členy české avantgardy. Seifertovo „*mlčení přímo křičí*“, píše Gunder Andersson, ale přitom si libuje v jeho vyprávění o světě prosyceném poezií a zaplněném zajímavými zážitky, jakým je například setkání s Jaroslavem Haškem.¹⁷¹ Ole Hessler se vyjádřil dosti ostře v titulku a podtitulku článku „*Jen šťastné životní okamžiky se počítají*“. Politické mezery v paměti v Seifertových memoárech.¹⁷² Hessler i v textu recenze píše o Seifertově „*výmluvném mlčení o politické situaci po roce 1948*“, ale kvůli tomu se k pamětem negativně nestaví. Míní, že se k nim musíme přibližovat s odpovídajícím očekáváním a s pochopením pro Seifertův tvůrčí záměr: snahu zachytit šťastné životní okamžiky. Proto si vybavuje podoby a mysl těch postav, které oživovaly dávno zmizelou Prahu a z jeho paměti a srdce nikdy nezmizely. Podle Hesslera Seifert někde napsal, že život je peklo, přesto „*jsme už dávno nedostali příležitost číst tak nepřikráslenou oslavu dobře prožitého života. Poezie a žena – těm dvěma Seifert skládá ve svých vzpomínkách tu nejhlubší rytířskou poklonu – to pro ně žil*“.

V této recenzi však sklídl kritiku překlad Seifertových pamětí pro „*nevyváženou kvalitu*“. Nakladatelství Askelin & Hägglund totiž rozdělilo knihu mezi čtyři překladatele, aby tím překlad a vydání knihy urychlilo.¹⁷³

Postupem let zájem o Seiferta ve Švédsku pozvolna utíchal, proto ho bylo zapotřebí oživit. Dopomohlo k tomu zřízení Literární ceny Jaroslava Seiferta, k němuž došlo těsně po jeho úmrtí v roce 1986. Zprávy o Ceně Jaroslava Seiferta uveřejňoval švédský denní tisk, dokud se cena udělovala ve Švédsku.¹⁷⁴

Posláním Ceny Jaroslava Seiferta bylo uctít básníkovu památku a zároveň podpořit a povzbudit literární tvorbu nezávislých českých a slovenských spisovatelů. Cena byla zřízena na základě iniciativy Františka Janoucha v rámci Nadace Charty 77. Autorka této statí se podílela na práci při zřízení i činnosti této literární ceny. Stala se její první tajemnicí a tuto funkci vykonávala až do konce roku 1990, kdy byla cena předána do Československa. Bylo však ještě potřebné připomenout ty nositele Seifertovy ceny, kteří ji získali

¹⁶² SEIFERT 1985d.

¹⁶³ JANOUCH – SLAVÍČKOVÁ 1986.

¹⁶⁴ H Bm 1986; podobně JÖNSSON 1985; LUNDGREN 1987; WISTRAND 1986 a jini.

¹⁶⁵ EKBOM 1986.

¹⁶⁶ SEIFERT 1986.

¹⁶⁷ Výbor z pamětí *Všecky krásy světa* vyšel ve Švédsku česky jako nahrávka na gramofonové desce v podání Vlasty Chramostové. Gramofonovou desku vydal Jiří Pallas ve svém uppsalském hudebním nakladatelství Šafrán v roce 1979.

¹⁶⁸ LUNDGREN 1986.

¹⁶⁹ LARSSON 1986.

¹⁷⁰ OLOFSSON 1986

¹⁷¹ ANDERSSON 1986.

¹⁷² HESSLER 1987.

¹⁷³ Nebyl to dobrý nápad, protože stylistické nedostatky jednoho z překladatelů znehodnotily dobrou práci překladatelů ostatních. Autorka těchto řádků o tom ví své, protože na sebe vzala nevděčný úkol při přípravě knihy různým způsobem spolupracovat. Bylo například nutné zajistit, aby se překlady čtyř různých autorů stejným způsobem vypořádaly se jmény pražských lokalit, kterých je v textu velký počet, napsat poznámky a přeložit Chvatíkův doslov.

¹⁷⁴ WERUP 1986.

v zahraničí, proto byl uspořádán menší sborník *Väntan som inte var förgäves* (Čekání nebylo marné). Ten přinesl ukázky z děl významných: byli to Dominik Tatarka, Ludvík Vaculík, Ivan Diviš, Karel Šiktanc, Emil Juliš. Jiří Kolář ozdobil obálku svou koláží; prózy se ujalo několik překladatelů, básně přetlumočila Eva Strömberg Krantz.¹⁷⁵

Pro úplnost je třeba zmínit ještě další drobnou publikaci z roku 1994. Její švédský titul *En fattig diktare gick sig ut i världen. Till minne av Jaroslav Seifert och nobelpriset i litteratur 1984* v češtině zní *Šel básník chudě do světa. Vzpomínka na Jaroslava Seiferta a udělení Nobelovy ceny za literaturu 1984*.¹⁷⁶ Obsahuje mimo jiné Seifertovy proslovy z roku 1956 a 1969, rozhovor s Janou Seifertovou a Marií Jiráskovou i několik dalších nově přeložených básní od Evy Strömberg Krantz.¹⁷⁷

Další knižní publikace o Jaroslavu Seifertovi, pokud je nám známo, ve švédštině nevyšly. I jednotlivé překlady jeho básní jsou již vzácné. Nalézt stopy, které Seifertovo dílo zanechalo ve Švédsku, je však úkolem příštího seifertovského bádání. Čekají ho různá překvapení, jako například báseň v próze od švédského básníka Pera Helgeho o četbě Seifertových pamětí a seifertovské atmosféře v květnové Praze roku 1990¹⁷⁸ nebo putování Thomase Nydahla Seifertovým Žižkovem v roce 1992.¹⁷⁹

K tomu i krátká osobní vzpomínka: před lety jsem se zúčastnila v malém švédském pobřežním městečku Skölderviken slavnostního vítání jara, tzv. Valpuržiny noci. Zahajoval jej místní politik proslovem o potřebě porozumění mezi lidmi a národy, k němuž napomáhají i umění a literatura. Svůj proslov zakončil již dříve zmíněnou Seifertovou básní „A sbohem“ ze sbírky *Morový sloup*, jejíž poslední verše zní: „Věřím, že hledat krásná slova je lepší, než zabíjet a vraždit.“

Prameny a literatura:

ANDERSSON 1986: ANDERSSON, Gunder. Lyriken som livboj. *Aftonbladet* 13. 2. 1986, s. 5.

ANONYM 1984a: ANONYM. Seifert en av Sveriges minst lästa. *Sydsvenska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 1.

ANONYM 1984b: ANONYM. Pris för fred och frihet. *Aftonbladet* 11. 12. 1984, s. 2.

ANONYM 1984c: ANONYM. Nobelpristagaren får regimens stöd. *Dagens Nyheter* 14. 10. 1984, s. 7.

APPELGREN 1984: APPELGREN, Bengt. Många i Prag tror att Seifert är död. *Expressen* 12. 10. 1984, s. 8.

ASCHBERG 1984: ASCHBERG, Robert. Nu slåss de svenska förlagen om Seiferts verk. *Expressen* 4. 11. 1984, s. 12.

BERGSTRÖM 1984: BERGSTRÖM, Håkan. Bokläggare både vinnare och förlorare. *Svenska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 7.

BLOMBERG 1961: BLOMBERG, Erik. Inledning. In: BLOMBERG, Erik. (ed.). *Modern tjeckoslovakisk diktning*. Stockholm: FIB:s lyrikklubb, 1961, s. 5–9.

BLOMBERG 1964: BLOMBERG, Erik. *Za světlem*, překlad Vlastimil Maršíček. Praha: Mladá fronta, 1964.

BORGLUND 1984: BORGLUND, Tore. I världens skönhet. Jaroslav Seiferts kontroversiella varsamhet. *Arbetet* 12. 10. 1984, s. 4.

CARLSSON 1984: CARLSSON, Lars-Olof. Mailer på blixtnöjes presenterade en ny bok. *Skånska Dagbladet* 10. 10. 1984, s. 35.

CURMAN 1984: CURMAN, Peter. Sveriges lyckligaste förläggare. *Aftonbladet* 12. 10. 1984, s. 4.

EDSTRÖM 1984: EDSTRÖM, Mauritz. En lång resa från Prag till Prag. Forman och Mozart. *Dagens Nyheter* 14. 10. 1984, s. 24.

EISNER 1983: EISNER, Pavel. *Franz Kafka och Prag*, překlad Dagmar Chvojková-Pallasová a Harry Järv. Stockholm: Askelin & Hägglund, 1983.

EKBOM 1986: EKBOM, Torsten. Enkel, varm, sann – sådan var Jaroslav Seifert. *Dagens Nyheter* 4. 5. 1987, s. 4.

ELLEHAMMAR 1984: ELLEHAMMAR, Rune. Seifert – gracil poet älskad av sina landsmän. *Göteborgs handels- och sjöfartstidning* 12. 10. 1984, s. 6.

GUSTAFSSON 1982: GUSTAFSSON, Lars. Jaroslav Seifert – tjeckisk mästare. *Svenska Dagbladet* 17. 5. 1982, s. 12.

GYLLENSTEN 2000: GYLLENSTEN, Lars. *Minnen, bara minnen*. Stockholm: Albert Bonniers, 2000.

H Bm 1986: H Bm. Seiferts liv och dikt. *Folket* 27. 12. 1986, s. 13.

HAGEN 1984: HAGEN, Cecilia. Nobel-extra. Damerna stal festen. *Expressen* 11. 12. 1984, s. 1, 28–29.

HAMMARGREN 1984: HAMMARGREN, Bitte. Obekvämt poet hyllas. *Dagens Nyheter* 12. 10. 1984, s. 7.

HELGE 1993: HELGE, Per. En kväll i Prag. *Studiekamraten* 75, 1993, č. 2–3, s. 19.

HESSLER 1984a: HESSLER, Ole. Genuin kärleksdiktare. *Dagens Nyheter* 12. 10. 1984, s. 1.

HESSLER 1984b: HESSLER, Ole. Sångens och sinnenas poet. Jaroslav Seifert. Folkkär och anspråkslös. *Dagens Nyheter* 12. 10. 1984, s. 1, 7.

HESSLER 1985: HESSLER, Ole. Paradiset alltigenom kvinnligt. *Dagens Nyheter* 21. 1. 1985, s. 4.

HESSLER 1987: HESSLER, Ole. Räkna de lyckliga stunderna blott. Politiska minnesluckor i Seiferts memoarer. *Dagens Nyheter* 13. 2. 1986, s. 4.

HOLMQVIST – BASSE 1984: HOLMQVIST, Lasse – BASSE, Britta. Nobelpristagarens lärjunge. *Expressen* 12. 10. 1984, s. 26–27.

CHVATÍK 1986: CHVATÍK, Květoslav. Den poetiska naturlighetens under eller om Jaroslav Seiferts poesi på den

¹⁷⁵ SLAVÍČKOVÁ 1992.

¹⁷⁶ SLAVÍČKOVÁ 1994.

¹⁷⁷ Eva Strömberg Krantz se již v této době začala zabývat prací na biografii *Amelie Posse Brázdová. Život spjatý s Československem* vydané v roce 2011.

¹⁷⁸ HELGE 1993.

¹⁷⁹ NYDAHL 1993.

- öde ön. In: SEIFERT, Jaroslav. *All världens skönhet*. Překlad z češtiny Miloslava Slavičková. Stockholm: Askelin & Hägglund, 1986, s. 443–448.
- ISAKSSON 1980**: ISAKSSON, Roy. Jaroslav Seifert – en ‚underjordisk‘ tjeck. *Författarförlagets tidskrift*, 1980, č. 1/11, s. 6.
- ISAKSSON 1984**: ISAKSSON, Roy. Jaroslav Seifert. In: SEIFERT, Jaroslav. *Pestmonumentet*. Překlad Roy Isaksson ve spolupráci s Helenou Friedlovou. Stockholm: Bromma: Fripress Bokförlag, 1982, s. 5–6.
- JAKOBSON 1937**: JAKOBSON, Roman. Socha v symbolice Puškinově. *Slovo a slovesnost* 3, 1937, s. 2–24.
- JANOUC 1995**: JANOUC, František. *Šel básník chudě do světa*. Praha: Český spisovatel, 1995.
- JANOUC–SLAVIČKOVÁ 1986**: JANOUC, František–SLAVIČKOVÁ, Miloslava (edd.). *Att vara poet. Jaroslav Seifert mellan poesi och politik*. Stockholm: Ordfront, 1986.
- JÄRV 1981a**: JÄRV, Harry. Jaroslav Seifert 80 år. Hans dikter lever trots allt. *Folket i bild / Kulturfront* 10, 1981, č. 16, s. 12–13.
- JÄRV 1981b**: JÄRV, Harry. Som för att släcka diktarens glöd: till Jaroslav Seifert den 23. 9. 1981. *Radix. Tidskrift för humanism* 4, 1981, č. 1, s. 3–7.
- JÄRV 1982**: JÄRV, Harry. Som för att släcka diktarens glöd: till Jaroslav Seifert den 23. 9. 1981. In: *Enfald eller mångfald. Om tolerans eller toleransgränser*. Stockholm: Atlantis, 1982, s. 125–131.
- JÄRV 1984a**: JÄRV, Harry. Förord. In: JÄRV, Harry (ed.). *Mozart i Prag och andra dikter*, překlad Gulli Michanek ve spolupráci s Helenou Friedlovou, Dagmar Chvojkovou-Pallasovou a Harrym Järvem. Stockholm: Askelin & Hägglund, 1984, s. 5–12.
- JÄRV 1984b**: JÄRV, Harry. Prasad eller förtryckt – hans dikter lever. *Sydsvenska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 4.
- JÄRV 1995a**: JÄRV, Harry. Förord. In: SEIFERT, Jaroslav. *Strängar av spindelväv. 50 dikter 1921–1983*, s. 7–9.
- JÄRV 1995b**: JÄRV, Harry. Projev při otevření seifertovské výstavy v Královské knihovně ve Stockholmu 7. 12. 1984, překlad Helena Kosková. In: JANOUC, František. *Šel básník chudě do světa*. Praha: Československý spisovatel, 1995, s. 293–294.
- JIRÁSKOVÁ – KLÍNKOVÁ 2001**: JIRÁSKOVÁ, Marie – KLÍNKOVÁ, Hana (edd.). *S Jaroslavem Seifertem časem i nečasem*. Praha: Památník národního písemnictví, 2001.
- JÖNSSON 1986**: JÖNSSON, Ulf. Seiferts förhållande till makten. *Arbetarbladet* 4. 12. 1986, s. 22.
- KILLANDER 1984**: KILLANDER, Lars. Jag minns Jaroslav Seifert mycket väl. *Tempus*, 13.–15. 10. 1984, č. 162, s. 1–2.
- KLEBERG 1984a**: KLEBERG, Olof. Karel Kyncl berättar om Pragvinter. *Dagens Nyheter* 10. 12. 1984, s. 2.
- KLEBERG 1984b**: KLEBERG, Olof. Bister prispolitik kring nobel poet. *Dagens Nyheter* 13. 12. 1984, s. 2.
- KROUPA 1995**: KROUPA, Jan. Věc: Nobelova cena. Kulturní zpráva. In: JANOUC, František. *Šel básník chudě do světa*. Praha: Český spisovatel, 1995, s. 299–307.
- KYNCL – KYNCL 1983**: KYNCL Karel – KYNCL, Ivan. *Efter vår kommer vinter*. Překlad Katarina Janouch. Stockholm: Askelin & Hägglund, 1983.
- LANDIN 1984**: LANDIN, Per. Norman Mailer i Höganäs. Nobelpriset delas ju ut på torsdag. *Sydsvenska Dagbladet* 10. 10. 1984, s. 7.
- LARSSON 1984**: LARSSON, Peter. ...och det gör han också. *Aftonbladet* 11. 10. 1984, s. 4.
- LARSSON 1986**: LARSSON, Peter. En sen länge svunnen tid. *Sydsvenska Dagbladet* 29. 4. 1986, s. 4.
- LUNDGREN 1986**: LUNDGREN, Arne. En åldrad pristagares hågkomster. *Göteborgs-Posten* 13. 2. 1986, s. 4.
- LUNDGREN 1987**: LUNDGREN, Arne. En folkets diktare. *Göteborgs-Posten* 9. 3. 1987, s. 4.
- MICHL 1977**: MICHL, Josef B. (ed.). *Antologie severské poezie*. Přeložil, vybral, doslov a ediční poznámky napsal Josef B. Michl. Praha: Práce, 1977.
- MICHL 1995**: MICHL, Josef B. *Laureatus laureata. Laureáti Nobelovy ceny za literaturu 1902–1994*. Třebíč: Arca JiMfa, 1995.
- NILSSON 1984**: NILSSON, Carl-Åke. En oerhört modig man. *Svenska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 7.
- NYDAHL 1993**: NYDAHL, Thomas. Lupačovagatan Žižkov – vandringar med Jaroslav Seifert i en av Prags gråtrista förorter. *Studiekamraten* 75, 1993, č. 2–3, s. 17–18.
- OLOFSSON 1986**: OLOFSSON, Tommy. En livsnjutarens minne. *Svenska Dagbladet* 5. 3. 1986, s. 12.
- ÖSTBERG 1984**: ÖSTBERG, Lars. Nobelpriset är Ert, Herr Doktor. *Svenska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 1, 7.
- PERSSON 1984**: PERSSON, Tommy. Inte är hans dikter politik. *Hallands Nyheter* 19. 12. 1984, s. 31.
- RAINER 1984**: RAINER, Lena. Mest applåder till Seiferts dotter. *Sydsvenska Dagbladet* 11. 12. 1984, s. 12.
- REISIG 1984**: REISIG, Jan-Petr. Jag var grön reporter, han var den störste! *Skånska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 1, 6.
- REDWALL 1984**: REDWALL, Eva. Intrikata frågor om pristagaren. *Sydsvenska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 9.
- SAMUELSSON 1984**: SAMUELSSON, Lotta. Stoppade. Seiferts barn vågade inte gå på författarträffen. Intervju. *Expressen* 9. 12. 1984, s. 6.
- SEIFERT 1961**: SEIFERT, Jaroslav. Ur Mozart i Prag, Vid fönstret, Samtal. In: BLOMBERG, Erik (ed.). *Modern tjeckoslovakisk diktning*. Stockholm: FIB:s Lyrikklubb, 1961, s. 37–39.
- SEIFERT 1970**: SEIFERT, Jaroslav. Sången om spegeln, Diktarens död. In: *Tingens rätta namn*. Úvodní slovo Josef B. Michl a Birger Norman. Stockholm: FIB:s Lyrikklubb, 1970, s. 84–86.
- SEIFERT 1978**: SEIFERT, Jaroslav. Ur Pestmonumentet, překlad Roy Isaksson. *Vår lösen* 69, 1978, č. 10, s. 599–601.
- SEIFERT 1980a**: SEIFERT, Jaroslav. Staden i tårar, och näktergalens sång, překlad Josef B. Michl a Östen Sjöstrand. *Artes* 6, 1980, s. 90–101.
- SEIFERT 1980b**: SEIFERT, Jaroslav. Ur Pestmonumentet (diktsvit). *Författarförlagets tidskrift*, 1980, č. 1/11, s. 6–9.
- SEIFERT 1981a**: SEIFERT, Jaroslav. *Dvě básně. Two poems. Två dikter*, překlad Harry Järv a Josef Brettschneider [Peter Tejler]. Stockholm: Charta 77-Stiftelsen, 1981.
- SEIFERT 1981b**: SEIFERT, Jaroslav. Pusjkins monument i Moskva, překlad Harry Järv a Helena Friedlová. *Folket i Bild/Kulturfront* 16, 1981, s. 12 [též SEIFERT, Jaroslav. *Radix* 1981, č. 1, s. 9–19; dále SEIFERT, Jaroslav.

Enfald eller mångfald. Om tolerans eller toleransgränser. Stockholm: Atlantis, 1982, s. 132–134].

SEIFERT 1981c: SEIFERT, Jaroslav. *Morový sloup.* Praha: Československý spisovatel, 1981.

SEIFERT 1982: SEIFERT, Jaroslav. *Pestmonumentet,* překlad Roy Isaksson ve spolupráci s Helenou Friedlovou. Stockholm: Bromma: Fripress Bokförlag, 1982. [2. a 3. vyd. 1984].

SEIFERT 1984a: SEIFERT, Jaroslav. Prag: ansiktet över mitt ansikte, překlad Östen Sjöstrand a Josef B. Michl. *Artes* 5, 1984, č. 10, s. 44–51.

SEIFERT 1984b: SEIFERT, Jaroslav. *Kamp med ängeln. Dikter.* Překlad Östen Sjöstrand a Josef B. Michl. Stockholm: Bonniers, 1984.

SEIFERT 1984c: SEIFERT, Jaroslav. *Mozart i Prag och andra dikter,* překlad Gulli Michanek ve spolupráci s Helenou Friedlovou a Dagmar Chvojkovou-Pallasovou a Harrym Järvem. Stockholm: Askelin & Högglund, 1984.

SEIFERT 1984d: SEIFERT, Jaroslav. Poesin – tröst för bekymmer som vi ibland inte ens vågar ge namn åt..., překlad Miloslava Slavičková, Sverker Holmstedt a Lars Gyllensten. *Svenska Dagbladet* 12. 12. 1984, s. 16.

SEIFERT 1985a: SEIFERT, Jaroslav. *Strängar av spindelväv. 50 dikter 1921–1983.* Edd. Dagmar Chvojková-Pallasová a Harry Järv, překlad Dagmar Chvojková-Pallasová, Helena Friedlová, Roy Isaksson a Harry Järv. Stockholm: Bromma Fripress, 1985.

SEIFERT 1985b: SEIFERT, Jaroslav. Nobelföreläsning, překlad Miloslava Slavičková. *Artes* 11, 1985, č. 2, s. 3–12.

SEIFERT 1985c: SEIFERT, Jaroslav. *O patetickém a lyrickém stavu ducha. On the Pathetic and Lyrical State of Mind. Reimpression de Les Prix Nobel en 1984.* Stockholm: The Nobel Foundation, 1985, s. 220–227.

SEIFERT 1985d: SEIFERT, Jaroslav. *Sagan om äppelträdet,* překlad Helena Friedlová a Susanna Hellsing. Stockholm: Rabén och Sjögren, 1985.

SEIFERT 1986: SEIFERT, Jaroslav. *All världens skönhet. Händelser och minnen.* Překlad Karin Mossdal, Vibeke Wennerberg, Bengt Ekström, Jan von Hofsten. Stockholm: Askelin & Högglund, 1986.

SEIFERT 2001: SEIFERT, Jaroslav. *Dílo Jaroslava Seiferta I. Město v slzách. Samá láska.* Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2001.

SEIFERT 2012: SEIFERT, Jaroslav. *Dílo Jaroslava Seiferta V. Dodatky (1939–1948).* Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2002.

SEIFERT 2014: SEIFERT, Jaroslav. *Dílo Jaroslava Seiferta XIV. Publicistika 1939–1986. Dubia. Společná prohlášení.* Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2014.

SEIFERTO VÁ 1984: SEIFERTO VÁ, Jana. Seiferts tal. *Svenska Dagbladet* 11. 12. 1984, s. 7.

SCHUELER 1984: SCHUELER, Kaj. Jag är mycket nöjd. Miloš Forman om sverigeaktuella Amadeus. *Svenska Dagbladet* 13. 10. 1984, s. 17.

SJÖSTRAND 1980: SJÖSTRAND, Östen. Om Jaroslav Seifert. *Artes* 6, 1980, č. 3, s. 102–104.

SJÖSTRAND 1984: SJÖSTRAND, Östen. Förord. In: *Kamp med ängeln. Dikter. Překlad Östen Sjöstrand a Josef B. Michl.* Stockholm: Bonniers, 1984, s. 5–9.

SJÖSTRAND 1990: SJÖSTRAND, Östen. *Znamení Vodnáře,* překlad Josef B. Michl. Praha: Odeon, 1990.

SLAVÍČKOVÁ 1982: SLAVÍČKOVÁ, Miloslava. Är Jaroslav Seifert verkligen en 'icke-person' i Tjeckoslovakien? *Slavisk Kulturrevy* 3, 1982, s. 19–21.

SLAVÍČKOVÁ 1984: SLAVÍČKOVÁ, Miloslava. Diktaren formulerar folkets krav. *Göteborgsposten* 12. 10. 1984, s. 2.

SLAVÍČKOVÁ 1992: SLAVÍČKOVÁ, Miloslava (ed.). *Väntan som inte var förgäves. Introduktion till fem Seifertpristagare.* Tjeckiska och slovakiska röster 26–27. Stockholm: Charta-77-Stiftelsen, 1992.

SLAVÍČKOVÁ 1994: SLAVÍČKOVÁ, Miloslava (ed.). *En fattig diktare gick sig ut i världen. Till minne av Jaroslav Seifert och nobelpriset i litteratur 1984.* Tjeckiska och slovakiska röster 38–39. Stockholm: Charta-77-Stiftelsen, 1994.

SLAVÍČKOVÁ 2005: SLAVÍČKOVÁ, Miloslava. Recepte básní Vladimíra Holana ve Švédsku. In: FÄRBER, Vratislav (ed.). *Vladimír Holan a jeho souputníci. Hodnoty a hranice. Svět v české literatuře a česká literatura ve světě.* Sborník příspěvků z III. kongresu světové literárněvědné bohemistiky. Praha 28. 6. – 3. 7. 2005. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, s. 82–93.

SLAVÍČKOVÁ 2019: SLAVÍČKOVÁ, Miloslava. *Překládání Seiferta.* Nепublikovaná přednáška realizovaná v rámci Bohemistického semináře pro zahraniční překladatele z češtiny (pořadatel Moravská zemská knihovna), který se uskutečnil 18. 7. 2019. Text uložen v Moravské zemské knihovně v Brně.

SÖDELUND 1984: SÖDELUND, Arne. Bara en bok på svenska. Pristagaren plötsligt populär. *Dagens Nyheter* 12. 10. 1984, s. 7.

STEEN-JOHANSSON 1984: STEEN-JOHANSSON, Cecilia. Seiferts barn blev stoppade. *Dagens Nyheter* 9. 12. 1984, s. 1, 6.

STOLPE 1982: STOLPE, Staffan. När bristande blommor slår ut. *Arbetet* 10. 10. 1982, s. 3.

STRANDBERG 1984: STRANDBERG, Hans. Han är allt en författare skall vara. *Skånska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 6.

STRÖMBERG 1984: STRÖMBERG Ragnar. Hans dikt heter Tjeckoslovakien. *Expressen* 12. 10. 1984, s. 4.

SWAHN 1984: SWAHN, Sven-Christer. En pan ljudar i Böhmerwald. *Sydsvenska Dagbladet* 21. 12. 1984, s. 4.

SWAHN 1986: SWAHN, Sven-Christer. Prag var hans sångmö. *Sydsvenska Dagbladet* 11. 1. 1986, s. 4.

SWARTZ 1984: SWARTZ, Richard. Nobelpristagaren från Tjeckoslovakien. *Svenska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 16.

TIRÉN 1984: TIRÉN, Sverker. Jag ber inte om ursäkt. Nobelpris Jaroslav Seifert, 83 år, en passionerad upprorsmakare. *Aftonbladet* 12. 10. 1984, s. 4.

VACULÍK 1985: VACULÍK, Ludvík. Na účet podniku. *Listy* 14, 1985, č. 6, s. 59.

VOGEL 1984: VOGEL Viveka. Charta 77-man fick Nobels litteraturpris. *Göteborgs-Posten* 12. 10. 1984, s. 10.

WERKELID 1984a: WERKELID, Carl Otto. Tre latamerikanska tänkbara pristagare. Årets nobelpris i litteratur. *Svenska Dagbladet* 11. 10. 1984, s. 8.

WERKELID 1984b: WERKELID, Carl Otto. Litteraturpriset lön för livslång befrielsehandling. *Svenska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 7.

WERKELID 1984c: WERKELID, Carl Otto. Hyllningsprogram utan Seiferts barn. *Svenska Dagbladet* 10. 12. 1984, s. 7.

WERKELID 1984d: WERKELID, Carl Otto. En skål för Nobel. Nobelbankett. Applåden räckte till Prag. *Svenska Dagbladet* 11. 12. 1984, s. 1, 7.

WERUP 1986: WERUP, Jacques. Seifertpriset. *Sydsvenska Dagbladet* 15. 1. 1986, s. 4.

WISTRAND 1984: WISTRAND, Sten. En stor europeisk lyriker med mänsklig resning. *Skånska Dagbladet* 12. 10. 1984, s. 3.

WISTRAND 1985: WISTRAND, Sten. Seiferts tveklöst bästa. *Nerikes Allehanda* 14. 11. 1985, s. 4.

WISTRAND 1986: WISTRAND, Sten. Längst och tyngst om Seifert. *Nerikes Allehanda* 4. 12. 1986, s. 4.

ZIVKOVIC 1984: ZIVKOVIC, Zagorka. „Att vara poet innebär att ta ställning”. *Dagens Nyheter* 5. 12. 1984, s. 4.

| **Miloslava Slavičková**

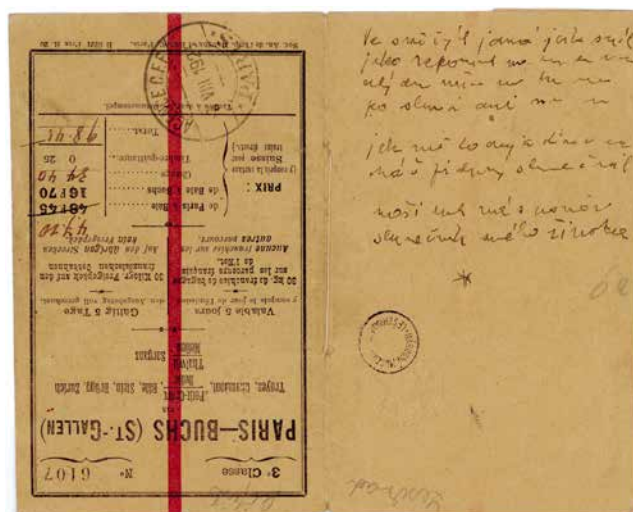
JAROSLAV SEIFERT VE FONDECH PAMÁTNÍKU NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ – OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1. Jaroslav Seifert. Portrét z mladých let. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 2. Jaroslav Seifert a Otakar Mrkvička v Komunistickém nakladatelství a knihkupectví R. Reimana v Praze na Perštýně v roce 1922. Foto: Oldřich Mrkvička (bratr Otakara Mrkvičky). LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 3. Jaroslav Seifert: *Ve sněžných jamách jak sníh...* Rukopis básně na jízdence Paris – Buchs ze srpna 1923. LA PNP, fond Lešehradeum.

Obr. 4. Jaroslav Seifert a Karel Teige v Paříži v roce 1923. LA PNP, fotoarchiv – negativy.

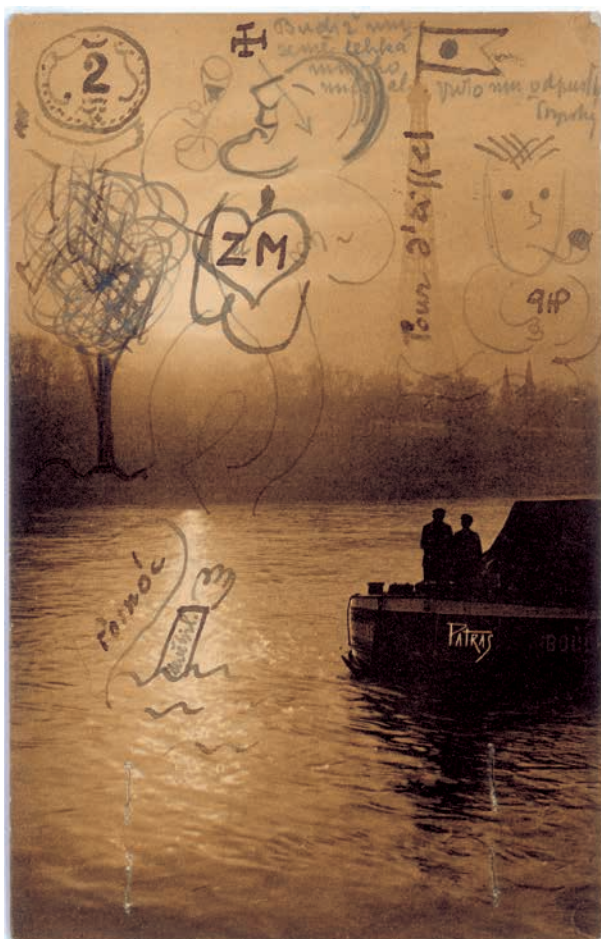
Obr. 5. Českoslovenští spisovatelé v Sovětském svazu v říjnu 1925. Jednalo se o první oficiální československou kulturní delegaci. Zleva: Jaroslav Seifert, v buřince Josef Eduard Šrom, Vladimír Procházka, Jindřich Honzl, Josef Hora, Theodor Bartošek, v bílé čepici Karel Teige, Bohumil Mathesius, přidělenec Lipa Nimen. LA PNP, fond Josef Hora.

Obr. 6. Jaroslav Seifert. Fotografie s autogramem. Foto: architekt Jindřich Vaněk. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 7. Jaroslav Seifert v klobouku. Portrét ze středních let. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 8a–8b. Pohlednice zaslaná Jindřichem Štyrským Jaroslav Seifertovi 21. 4. 1926. LA PNP, Lešehradem.

Obr. 9. Přátelské setkání s Vladislavem Vančurou. LA PNP, fotoarchiv – negativy.

Obr. 10. Vilém Závada, Josef Hora, Jaroslav Seifert a František Halas u Máchova hrobu v Litoměřicích dne 24. 5. 1936. LA PNP, fond Vilém Závada.

Obr. 11. Sjezd spisovatelů v Trenčianských Teplicích v roce 1936. Fotografie zachycuje Josefa Koptu, Hanuše Jelínka, Annu Marii Tilschovou, Petra Kříčku, Jaroslava Seiferta, doktora Vovsa, Marii Majerovou, Viléma Závadu, Josefa Horu, Břetislava Máriu Kliku. LA PNP, fond Josef Hora.

Obr. 12. Čeští spisovatelé na pohřbu F. X. Šaldy: Jaroslav Seifert, A. M. Píša, Bedřich Fučík, Benjamin Klička, Bohumil Novák, František Halas, Jan Mukařovský, Vilém Závada, Ladislav Stehlík. LA PNP, fotoarchiv – negativy.

Obr. 13. Jaroslav Seifert s přáteli na zahradě Klementa Bochořáka v Kunštátě na Moravě 19. 7. 1940. František Halas se synem, vlevo od něj Klement Bochořák, Břetislav Maria Klika, Josef Zejda, Libuše Halasová, Jaroslav Seifert, Lída Faltová, L. Zejdová, František Zejda a Dorek Hejl. LA PNP, fond František Zejda.

Obr. 14. Jaroslav Seifert na portrétu Josefa Sudka pro nakladatelství Družstevní práce. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 15. Jaroslav Seifert v redakci Družstevní práce pravděpodobně v roce 1944. Foto: Jiří Jeníček. LA PNP, fond Družstevní práce.

Obr. 16. Jaroslav Seifert ve společnosti sochaře Albína Poláška, Pavla Parmy, sl. Novákové, K. Špačkové a Josefa Špačka u sochy sv. Cyrila a Metoděje na Radhošti. Foto: V. Bartoš, Frenštát pod Radhoštěm. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 17. Jaroslav Seifert se synem na Radhošti v srpnu 1949. Foto: V. Bartoš, Frenštát pod Radhoštěm. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 18. Jaroslav Seifert podepisuje sbírku *Maminka* vydanou v roce 1955 v Československém spisovateli. Autogramiáda se konala v pavilonu Myslbek. Foto: Josef Nikodým – Český Brod. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 19. Jaroslav Seifert a Jan Skácel na návštěvě u Františka Hrubína v září 1965. LA PNP, fond František Hrubín.

Obr. 20. Jaroslav Seifert a František Hrubín na Národní třídě v Praze. LA PNP, fond František Hrubín.

Obr. 21. Jaroslav Seifert. Portrét z roku 1982. Foto: Josef Nikodým, Český Brod. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 22. Jaroslav Seifert, Vítězslav Kocourek a Ladislav Fikar při předávání cen Literárního fondu v roce 1970. Foto: Josef Nikodým, Český Brod. LA PNP, fotoarchiv.

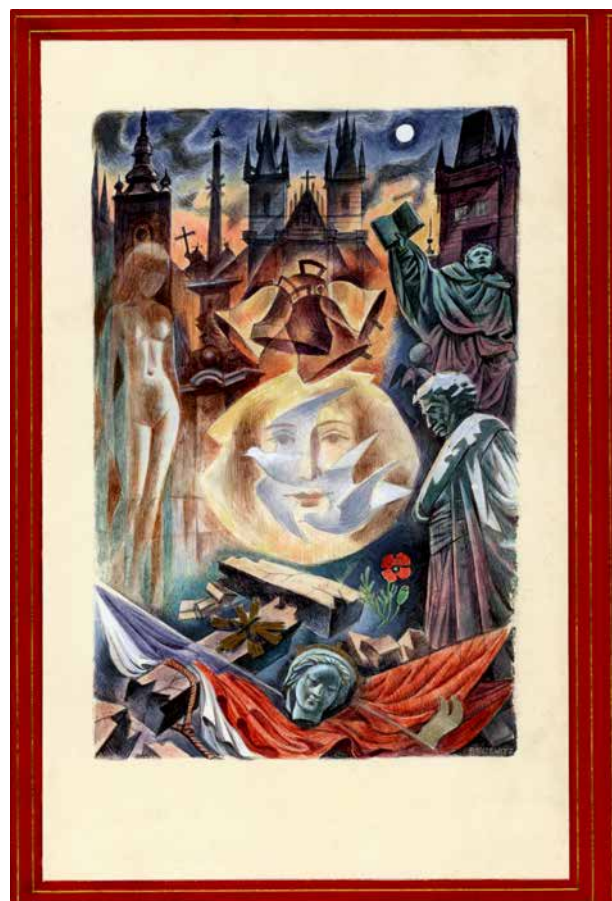
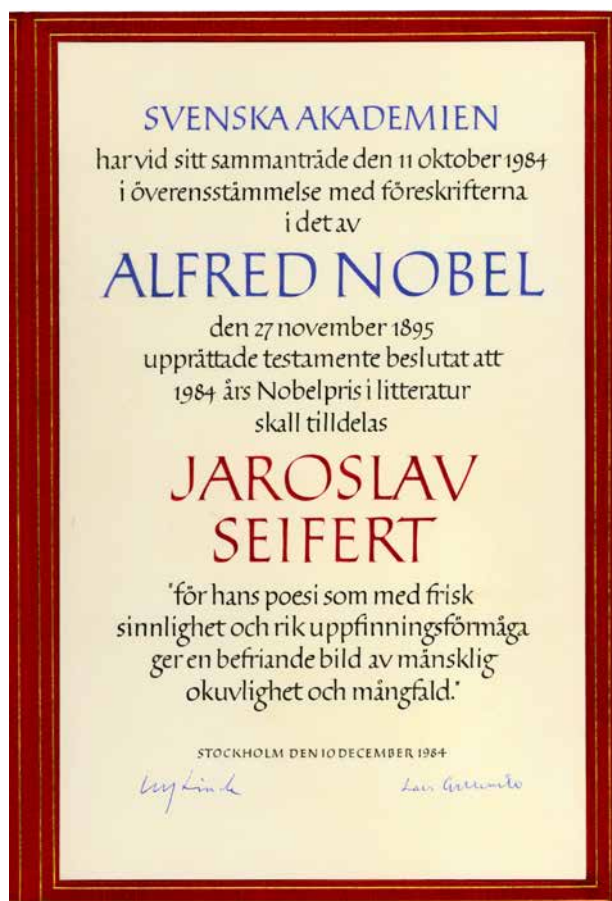

Obr. 23.–27. Fotografie z pohřbu Jaroslava Seiferta. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 28. Dcera a syn Jaroslava Seiferta a švédský královský pár při předávání Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi. LA PNP, fotoarchiv.

Obr. 29a–29b. Nobelova cena. LA PNP, fotoarchiv.

ZPRÁVA O ČINNOSTI MATICE ČESKÉ ZA ROK 2023

Zcela zásadní aktivitou, do které se Matice česká v roce 2023 jako spolupořadatel zapojila, byla mezinárodní vědecká konference pod názvem „Josef Jungmann: Od jazyka k identitě“, která se uskutečnila ve dnech 19. až 21. 9. na zámku v Lužanech a v přednáškovém sále Historické budovy Národního muzea u příležitosti 250. výročí narození Josefa Jungmanna. Jungmann stál, jak známo, u zrodu Matice české.

Zvláště mimořádná byla spolupráce se spolkem Stará škola ve Vraném nad Vltavou, která vedla k realizaci originálního informačního panelu, připomínajícího místní strojní papírnu synů Bohumila Haaseho, po generace velmi úspěšné podnikatelské rodiny, která mj. tiskla i první matiční publikace. Informační panel, finančně podpořený i Středočeským krajem, byl ve Vraném nad Vltavou odhalen dne 11. 6. za účasti široké veřejnosti. Díky velké iniciativě členky Soni Hrdličkové Krásové se na podzim uskutečnila v areálu bývalé vranské papírny ještě i obsáhlá výstava „Od hadru k papíru. Haaseovi: podnikatelé, vizionáři, mecenáši“, která se od roku 2024 stane výstavou putovní. Pokračování měla také putovní matiční výstava „Směle kupředu! Svět Karla Havlíčka“, která byla instalována v Knihovně Václava Štěcha ve Slaném v listopadu. Nezapomnělo se ani na opravy hrobů osobností. Proběhla generální oprava náhrobku entomologa Ottokara Nickerla (1838–1920) na Olšanských hřbitovech a konzervace hrobu rodičů básníka Vítězslava Háška v Bukoli u Mělníka.

Jarní přednáškový cyklus pod názvem „Zahrady a zahrádníci v 19. a 20. století“ se uskutečnil ve třech termínech v dubnu a těšil se mimořádnému zájmu veřejnosti. První přednášku zde měl Jaromír Tlustý, který poutavou formou představil neprávem zapomenuté české zahradníky a s nimi spojené zahrady v 19. století. Další přednášku připravila Kateřina Bečková pod názvem „Letohrádky a libosady pražského vůkolí (období od konce 18. století do poloviny 19. století)“. Cyklus přednášek pak zakončil Roman Zámečník, jenž se zaměřil na prvorepublikové zahradní architektky a jejich tvorbu v Praze. Podzimní přednáškový cyklus s podporou Strategie AV21 AV ČR navázal na zářijovou jungmannovskou vědeckou konferenci, ukazující v plné šíři národní, literární a jazykový přínos Josefa Jungmanna. Vystupující zde tak v populárnější formě rozšířili své konferenční příspěvky. Jiří Pokorný se v přednášce „O pomníku a o chaloupce“ věnoval „druhému životu“ Josefa Jungmanna, jehož pohřeb v roce 1847 se stal první velkou národní manifestací. Zvláště se zaměřil na peripetie kolem realizace autorova pomníku na dnešním Jungmannově náměstí, který byl odhalen

Obr. 1. Dne 11. 6. 2023 byl ve Vraném nad Vltavou odhalen informační panel připomínající zdejší činnost podnikatelské rodiny Haasů. Na fotografii z odhalení panelu je Soňa Hrdličková Krásová za spolek Stará škola a Pavel Muchka, jednatel Matice české. Foto: archiv MČ.

roku 1878. Lucie Saicová-Římalová se ve svém příspěvku pod názvem „Josef Jungmann: Teorie a praxe dopisu“ zaměřila na obsahovou stránku Jungmannovy korespondence a zdůraznila, že si zaslouží moderní kritické vydání v podobném duchu, jako se podařilo připravit v případě dopisů Boženy Němcové a Karla Havlíčka Borovského. Cyklus zakončila Petra Hanáková, jež představila neméně významného Jungmannova bratra Antonína (1775–1854), jehož česky vydané příručky k porodnictví dosáhly vysoké popularity. Věnovala se také jeho konstrukci ideálního českého národa.

Matice česká se aktivně zapojila do celostátního Roku Harrachů, zvláště popularizací odkazu Jana Nepomuka Františka hraběte Harracha (1828–1909), k Národnímu muzeu měl ostatně celoživotní vztah. Téměř třicet let dokonce

Obr. 2–4. V objektu bývalé strojní papírny ve Vraném nad Vltavou se uskutečnila od 24. 9. do 29. 10. 2023 výstava „Od hadru k papíru. Haaseovi: podnikatelé, vizionáři, mecenáši“, kterou autorsky i za využití fondů Knihovny Národního muzea připravili Soňa Hrdličková Krásová, Pavlína Kouřová, Natálie Lupienská a Milan Kollinger. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 5–6. Slavnostní odhalení busty Jana Nepomuka Františka hrabě Harracha proběhlo v Panteonu Národního muzea dne 12. 12. 2023 za velké účasti veřejnosti. Foto: Radek Drahný.

Obr. 7. Slavnostní vyhlášení dobročinné sbírky na bustu Jana Nepomuka Františka hraběte Harracha proběhlo dne 17. 6. 2023 u příležitosti otevření výstavy „Ve znamení tří pštrosích per“ v Krkonošském muzeu v Jilemnici, a to před bývalým zámekem Harrachů. Na fotografii uprostřed je Jan Luštinec, emeritní ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici a velký propagátor odkazu Harrachů. Foto: Pavel Muchka.

zastával funkci kurátora (předsedy) Matice české a od roku 1890 až do své smrti byl prezidentem Společnosti Musea Království českého. V květnu se uskutečnila hojně navštívená přednáška Jana Luštince, emeritního ředitele Krkonošského muzea v Jilemnici, pod názvem „Jan Nepomuk František hrabě Harrach ve službách národa“. V říjnu Jaroslav Zedulčík, kastelán zámku v Kuníně u Nového Jičína, představil Marii Walburgu hraběnkou z Waldburg-Zeilu, rozenou Harrachovou (1762–1828), které se říká první dáma Moravy. Na svém zámku vedla vzdělávací ústav, kterým prošel i František Palacký. Z členských příspěvků se podařilo zajistit restaurování náhrobní desky hraběte Jana Nepomuka v hrobce Harrachů v Horní Branné, rovněž tak i generální opravu knihovni stoličky, patřící k jeho osobní knihovně, kterou věnoval Národnímu muzeu. Nově se stala součástí expozice v Krkonošském muzeu v Jilemnici.

Obr. 9. První den mezinárodní vědecké konference „Josef Jungmann: Od jazyka k identitě“ se uskutečnil na zámku v Lužanech. Na fotografii je Lubomír Sršeň, místopředseda Matice české, který zde vystoupil s příspěvkem pod názvem „Nejstarší prototypy Jungmannových portrétů“, v němž objasnil peripetie kolem portrétování Josefa Jungmanna. Foto: Pavel Muchka.

Obr. 8. Expozice Krkonošského muzea v Jilemnici je zvláště zaměřena na život a dílo Jana Nepomuka Františka hraběte Harracha. Hraběte Jana již dlouhodobě na společenských akcích ztvárňuje Jan Nešněra. Foto: Pavel Muchka.

Vrcholným matičním projektem k Roku Harrachů bylo zhotovení bronzového odlitku busty Jana Nepomuka Františka Harracha, jejíž model v roce 1910 připravil sochař Bohumil Kafka. Busta byla koncipována jako doplněk sochařské galerie osobností zaslouživších se o Národní muzeum umístěné na ochozu interiérové schodišťové dvorany Historické budovy Národního muzea. Vzhledem k velké finanční náročnosti projektu byla uspořádána veřejná dobročinná sbírka, do níž se zapojili četní členové Společnosti Národního muzea a mnohé fyzické a právnické osoby především z východních Čech. Výraznou měrou k úspěchu sbírky přispěli Národní muzeum a vídeňští Češi. Navázání kontaktů s představiteli českého vídeňského života a možnost pravidelného publikování v krajanských *Vídeňských svobodných listech* je dalším přínosem této akce. Busta byla slavnostně představena v Panteonu Národního muzea dne 12. 12., a to i za účasti rodiny Harrachů. Potěšující byl i velký zájem regionálních politiků, starostů obcí a měst a vedení Libereckého kraje.

Obr. 10. Ve dnech 20. a 21. 9. se mezinárodní vědecká jungmannovská konference konala v Historické budově Národního muzea, kde mj. v úvodní části zazněl příspěvek Miroslava Hrocha pod názvem „Má setkání s Josefem Jungmannem 1952–2022“. Foto: Pavel Muchka.

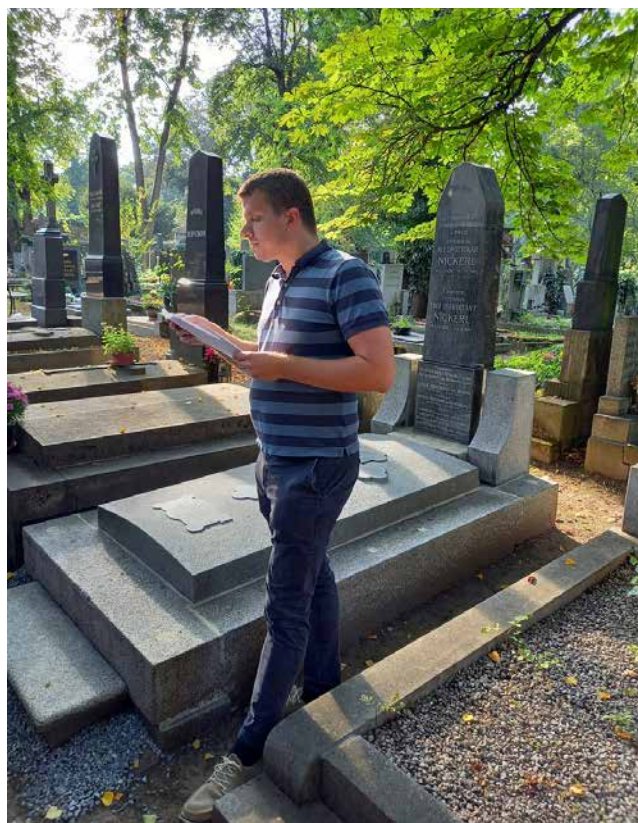

Obr. 11. Druhý den vědecké konference vystoupila Magdaléna Pokorná, předsedkyně Matice české, s příspěvkem „Vlastencům umění milovným. Josef Jungmann v muzejních sítích.“ Foto: Pavel Muchka.

Dne 29. 11. se uskutečnila výroční schůze Matice české. Přinesla rekapitulaci matiční činnosti od roku 2019 včetně stavu hospodaření a členské základny a volbu nového výboru, který ji povede do roku 2027. Zaujal zde i úvodní příspěvek Lubomíra Sršně o autentických podobiznách Josefa Jungmanna.

Matice česká se se svojí knižní produkcí zúčastnila také květnového pražského knižního veletrhu na stánku Národního muzea. Především zde blíže představila nedávno vydanou knihu *V krajině skřivanů* Niny Milotové. Autorka zde v rámci doprovodných programů navíc proslovila zajímavou přednášku „Říp – zrod národního krajinného symbolu“. S úspěchem se rovněž setkala dubnová prezentace monografie „Stavovské divadlo 1824–1862“, na níž intenzivně pracovali Markéta Trávníčková a Václav Štěpán. Při prezentaci byla zároveň představena databáze divadelních inscenací pod názvem „Elektronický divadelní archiv“. Je velmi cenným zdrojem informací pro studium starších dějin českého divadla.

Pro členy byla během roku opět připravena řada exkurzí. Od února pokračoval oblíbený cyklus komentovaných prohlídek pražských kostelů (kostely sv. Václava v Nuslích, Nanebevzetí Panny Marie a sv. Karla Velikého, sv. Apolináře a sv. Kateřiny Alexandrijské na Novém Městě, Nanebevzetí Panny Marie v Dolních Počernicích, Všech svatých v Uhříněvsi, sv. Remigia v Čakovicích, sv. Václava na Smíchově). Uskutečnila se také prohlídka běžně nepřístupných depozitářů Knihovny Národního muzea v Terezíně

Obr. 12. Generální oprava náhrobku entomologa a mecenáše Národního muzea Ottokara Nickerla (1838–1920) na Olšanských hřbitovech byla Maticí českou slavnostně prezentována dne 26. 9. O životě a díle O. Nickerla u hrobu promluvil Michal Tkoč z entomologického oddělení Přírodovědeckého muzea Národního muzea. Foto: Pavel Muchka.

včetně návštěvy zdejšího muzejního restaurátorského pracoviště se specializací na keramiku a sklo. Vše bylo navíc obohaceno prohlídkou podzemí barokní pevnosti, pevnostního hřbitova a cenného kostela sv. Prokopa a Mikuláše v Bohušovicích nad Ohří. Část účastníků se pak vydala pěší procházkou k soutoku Ohře s Labem v Litoměřicích, kde byl

Obr. 13. Členové Matice české měli jedinečnou příležitost navštívit depozitáře Národního muzea v Terezíně, kde jsou i restaurátorské dílny největší české muzejní instituce. Foto: Pavel Muchka.

celodenní program zakončen. Proběhla i prohlídka běžně nepřístupné Nostické majorátní knihovny v Nostickém paláci na Malé Straně (dnes sídlo Ministerstva kultury České republiky), která je v odborné správě Knihovny Národního muzea.

V roce 2023 se uskutečnila čtyři setkání (22. 2., 19. 4., 29. 5., 12. 6.) v rámci dlouholetého přednáškového cyklu pod názvem „Ze života sbírek Národního muzea“. Tento rok se zaměřil na práci restaurátorů Národního muzea a publikační činnost pracovníků oddělení novodobých českých dějin Historického muzea Národního muzea. Všechna tato vystoupení jsou trvale přístupná on-line na YouTube a webových stránkách Společnosti Národního muzea.

Na rok 2024 jsou plánovány tradiční přednáškové cykly, exkurze a výlety, rovněž bude pokračovat výroba a instalace informačních panelů v Čechách, které připomenou zapomenuté osobnosti české literární kultury.

| Pavel Muchka

Knihovna Národního muzea
oddělení knižní kultury
Vinohradská 1
110 00 Praha 1

NÁRODNÍ
MUZEUM : 205 let

PAMĚTNÍ LIST

vydaný u příležitosti slavnostního odhalení busty
Jana Nepomuka Františka hraběte Harracha (2.11.1828–12.12.1909)
od Bohumila Kafky z roku 1910
v Historické budově Národního muzea v Praze dne 12. prosince 2023

Realizaci bronzového odlitku Harrachovy busty výrazně napomohla dobročinná sbírka, vyhlášená v červnu 2023 v Jilemnici. Přípravu sádrového modelu k odlití zajistil ateliér restaurování Akademie výtvarných umění, konkrétně se zde prací ujal Lukáš Kubíček. Odlévání proběhlo ve slévárně Ještědský bronz v Mníšku u Liberce. Harrachova busta bude tak konečně po 113 letech připravena k umístění nad slavnostní interiérové schodiště Historické budovy Národního muzea, mezi ostatní busty osob zasloužilých o Národní muzeum. Před definitivním instalováním busty, připravovaným na polovinu ledna 2024, bude tato portrétní plastika vystavena v Panteonu Národního muzea.

SPOLEČNOST
NÁRODNÍHO
MUZEA / z. s.

STROJNÍ PAPIRNA SYNŮ BOHUMILA HAASE

23. 7. 1837 položen základní kámen

Založená syny českého stavovského tiskaře Bohumila Haase, původně na výrobu papíru pro jejich knihtiskárnu v Praze, později vyhledávaného papíru cigaretového. V letech 1853–1855 privilegovaná národní továrna na státní bankovky Rakouského císařství.

Tiskárna v Praze ...

Zakladatel rodu, Bohumil Haase, přišel v roce 1795 z Halberstadtu do Prahy a začal pracovat jako sazeč Jeřábkovy knihtiskárny. Brzy se osamostatnil, koupil dům U půl zlaté hvězdy na Staroměstském náměstí a zřídil v něm vlastní knihtiskárnu. Ač původem Němec, rychle se sblížil s českým prostředím. Jeho blízkými spolupracovníky se stali obrozenci jako Josef Dobrovský, Václav Hanka či Jan Nepomuk Štěpánek. V roce 1804 získal dědičný titul českého stavovského tiskaře, později titul tiskaře dvorského. Založil první kamenotiskárnu v Čechách, knihupectví, půjčovnu knih, litografickou, ale především písmolijecskou dílnu. Svou činností výrazně přispěl ke stabilizaci spisovného českého jazyka a k šíření překladů z evropské literatury. Jako první v Čechách vydával sbírky původních českých spisů.

Jeho smrt v roce 1824 zastihla syny velmi mladé: Ludvíka (23), Ondřeje (20), Bohumila (15) a Rudolfa (13). Ti firmu přejmenovali na *Synové Bohumila Haase* a pokračovali po vzoru

Hlasý vlastenců ke dni 1. března 1832, první publikace vydaná v nákladu Matice české, tisk a papír firmy *Synové Bohumila Haase*. Do typograficky skvěle zpracovaného díla přispělo patnáct českých básníků.
Knihovna Národního muzea, sign. 84 E 45, titulní list.

Arnošt Haase ml. (*3. 1. 1869 Vrané nad Vltavou, †6. 4. 1936 Nový Bor), poslední majitel papírny z rodu zakladatelů. V roce 1928 skončila více než 90letá éra působení Haasů ve slavné vranské papírně, papírna byla prodána společnosti Schuster a spol. a Haaseovi se přestěhovali do Nového Bora.
Archiv Staré školy z. s.

Strojní papírna ve Vraném nad Vltavou, celkový pohled z roku 1903. V popředí ostrov, který zanikl po výstavbě vranské přehrady v roce 1935.
Archiv Staré školy z. s.

Pamětní list 125 let trvání pražského grafického útvaru v Anenském dvoře vydaný v roce 1923 firmou A. Haase. V rozličných podobiznách představitelů čtyř generací vlastníků: zakladatel rodu Bohumil Haase, jeden z jeho čtyř synů Ondřej Haase z Vraného, vnuk Ondřej Haase ml. z Vraného a pravnuk Maximilian Haase z Vraného, poslední majitel z rodu. Anenský dvůr byl za Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 arizován, následně v roce 1941 prodán nuceněmu správci Aloisi Holubovi.
Knihovna Národního muzea, sign. 83 VII 46.

svého otce v podpoře českého písemnictví. Právě v jejich tiskárně byla vytisknuta první publikace Matice české. Firmu dále rozšiřovali. Nejprve vydražili Schönfeldovo privilegium na „Pražské noviny“ a vybavili tiskárnu dvojitým rychloisem. Poté zakoupili Anenský dvůr nedaleko Karlova mostu a přesunuli ji tam. Jejich aktivity vyvrcholily zřízením první galvanoplastické a mědiryteccké dílny v Čechách a modernizací písmolijny. Ještě začátkem 19. století byl knihtiskářský obor kvůli nedostatečnému vybavení, přísné ceně a nedostatku zakázek ve velmi špatném stavu. Modernizovaná písmolijna bratří Haasů, po jejímž písmu nejen čeští spisovatelé toužili, znamenala pro zemské tiskařství značný pokrok.

... papírna ve Vraném

Rozšiřování tiskárny vyústilo v rozhodnutí začít vyrábět vlastní papír. Na jaře roku 1837 koupili mlýn ve Vraném, 23. 7. na jeho místě slavnostně položili základní kámen a již na konci roku zahájili provoz. Strojní papírna *Synů Bohumila Haase* byla třetí papírnou v Čechách, která nevyráběla papír ručně, ale strojově a brzy se stala největší a nejmodernější papírnou Čech a Moravy. Jako jedna z prvních v Rakousku byla vybavena stroji na výrobu psacího a tiskového papíru anglické firmy „Bryan & Donkin“ vynalezenými na počátku 19. století. Reditelem se stal Ludvík Haase. Díky jeho zahraničním cestám se vranský vysokojakostní papír rozšířil do celého světa. V roce 1847 byl angažován papírenský odborník Prosper Piette jako technický ředitel. Ten papírnu vybavil vlastním vynálezem, rotačním vaříčem hadrů, díky němuž se výroba papíru výrazně urychlila. Zřídil strojírnu, slévárnu a kotlárnou. Odtud do světa odešlo nejen mnoho strojů, ale i vynálezů a inovací. V roce 1845 postihly papírnu ničivé povodně a 1851 požár. Po obnově byla roku 1853 přistavena budova tzv. Banky, kde fungovala nejméně do roku 1855 privilegovaná národní továrna na výrobu rakouských bankovek.

Cigaretové, bankovkové a další vysokojakostní papíry

Strojní papírna *Synů Bohumila Haase* si rychle vydobyla světový věhlas a její vysokojakostní papír získal mnohá ocenění na tuzemských i zahraničních výstavách. Hlavním výrobkem a její specialitou byl cigaretový papír, ovšem produkovala také nejbělejší hedvábné či kopírovací papíry. Většina putovala do zahraničí, největší export směřoval do Jižní Ameriky. S papírem z Vraného bylo možné se v dobách jeho největší slávy setkat doslova na všech kontinentech, papírna vyráběla až sto dvacet čtyř druhů.

Haaseovi a Vrané

Haaseovi se zasloužili o nebylý rozvoj Vraného. Jejich papírna dala hned po svém otevření práci mnoha lidem z okolí. Vybudovali čtyři propojené dvoupodlažní bytové domy (tzv. Rajčur), založili podnikovou nemocenskou pokladnu a fond na podporu zaměstnanců ve stáří. Zasadili se o vybudování železnice, založili tovární hasičský sbor, zřídili do papírny vodovod, podporovali místní školu a chudinu. Přispívali na údržbu kostela sv. Jiří a zasloužili se o založení nového hřbitova.

Zpracovala: Ing. Soňa Hrdličková Krásová

Zřizovatelé: Národní muzeum – Matice česká, sekce Společnosti Národního muzea – duben 2023.
Typografie, tisk: FAST digital print studio s. r. o., Praha 10.
Kontakt: Matice česká, Václavské náměstí 68, 110 00 Praha 1, tel. 224 497 333, matice.ceska@nm.cz.

Středočeský kraj

Vojtěch Rakous alias Adalbert Österreicher

8. prosince 1862, Starý Brázdím – 8. srpna 1935, Praha

Narodil jsem se ve Starém Brázdímě, v takové chalupnické rodině – náhodou to byla rodina židovská. Dědkové a pradědkové... přebývali v Brázdímě nebo v některé okolní vesnici. A v této rodině jsem prožil celý svůj klukovský věk... jako všichni ostatní kluci brázdímsí. A výchova náboženská...? Skutečně, výchova náboženská byla, a byla odlišná..., tak jako byla odlišná náboženská výchova dětí v jedné evangelické rodině brázdímské. Ve všem ostatním byla výchova – pokud se vůbec o nějaké výchově vesnických kluků vážně může mluvit – navlas stejná. Zvláště jazyková. Otec s matkou uměli dohromady tolik německy, jako všichni brázdímsí chalupníci. A já že nejsem českým člověkem? Skutečně není většího neshledu pod sluncem než stále se opakující vylučování z národa... Jsem a zůstanu českým člověkem, ať se to komu líbí nebo nelíbí. Rozhodovati o tom přísluší toliko mně a nikomu jinému. Já ničím jiným být nemohu a nechci. (Je to Čech? Není to Čech?, 1918)

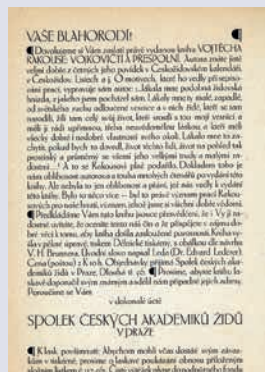
Vojtěch Rakous na fotografii z roku 1928. Literární archiv PNP.

Jméno autora tohoto vášnivého vyznání, zdejšího rodáka, nezni přitom česky ani trochu. Jeho rodové jméno zní Adalbert Österreicher, respektive Österreicher. Příjmení prozrazuje příchod jeho předků z Rakouska, rodné jméno matky Pollaková cestu jejího rodu z polské diaspory. Obě rodiny žily v prostředí jazykové českém po řadu generací, takže se jejich potomek musel učit německy v blízké židovské škole v Brandýse nad Labem. Oněch pár německých slov, spíše vyslovovaných v takzvané židovské němčině nebo jidiš, bylo možné slyšet v brandýské synagoze nebo modlitebně v Přezleticích, otec je slavnostně používal od pátečního zapálení šabesových svíček až po obřad havdala, požehnání nad pohárem vína, kterým je šabes uzavřen. S potutelnou (sebe-)ironií, připomínající židovské anekdoty, líčí později Rakous užívání těchto slov brázdímskými kluky i na pastvě.

Jeho otec Šalomoun, který „podnikavý vůbec nebyl, obchodní talent neměl a celý život těžce, úmorně pracoval“, a matka Barbara vychovávali jedenáct dětí. Nemilovaná škola v Brandýse byla vlastně jediným školním vzděláním, které Rakous obdržel. Kolem roku 1875 odešel do blízké Prahy, kde se vyučil prodávčem v galanterním obchodě. Jako vášnivý čtenář se seznámil s historickou literaturou obrozeneckých autorů (P. Chocholeoušek, J. J. Marek, J. K. Tyl) a českými překlady oblíbeného Karla Herlofsohna-Herloše, pražského rodáka působícího v Lipsku. Rád vyhledával i fejetony Jana Nerudy vycházející každou neděli v *Národních listech*. Pak se načas vrátil do rodného Polabí, bydlel v Mratině jako podomní prodávče (hauzír) a obchodník s obilím. Svě první literární texty, politické humoresky a satiry na venkovské poměry, zaslal do časopisu *Paleček* redigovaného Rudolfem Pokorným. Už předtím si všiml jeho textů Jan Herben, který ho doporučil magistrátnímu úředníku Karlu Fischerovi, redaktoru *Kalendáře česko-židovského*. Do něj přispíval Rakous – tak zněla podoba jeho pseudonymu – povídkami z prostředí českých venkovských židů, zpočátku idylicky propagujícími jejich kulturní a jazykové soužití s většinovým českým obyvatelstvem.

Židovská svatba. Ilustrace Adolfa Kašpara k Rakousově knize Na rozcestí z roku 1914. Literární archiv PNP.

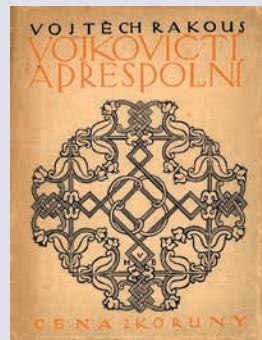

Nabídkový listek Spolku českých akademiků židů na knihu Vojtěcha Rakouse Vojkovičti a přespolní. Literární archiv PNP.

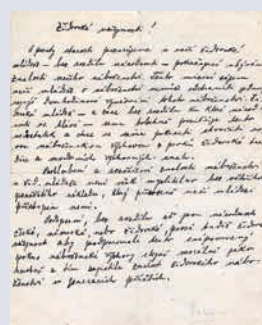
Později zveřejňoval povídky s humoristickým a sociálně kritickým zaměřením, s postavami manželů Modcheho a Rézy Korefovy, shrnuté roku 1910 do cyklu *Vojkovičti a přespolní*. K jejich popularitě přispělo Rakousovo vypravěčské nadání, důvěrná znalost prostředí, s nímž udržoval kontakt celý život, a ovšem i onen smysl pro (sebe-)ironii. V téže době, v 90. letech 19. století, se přestěhoval do Libně, tehdejšího pražského předměstí. Spolu s bratrem Karlem založil obchod Staroměstská tržnice obuvi, jehož filiálka na Primátorské (dnešní Zenklově) třídě vedl. Později se osamostatnil a založil rodninu. Angažoval se v českožidovském hnutí, jeho program hájil celý život etickými argumenty. A to i na přelomu století, v době tzv. lilsneriády a vypjatého českého antisemitismu, kdy se tradiční křesťanské stereotypy proti židům umocnily i nevráživostí jazykové kulturní, sociální a politické povahy: „Bylo v Čechách židovstvo němčící. Bojoviti proti těmto poměrům znamenalo postaviti se po bok utlačovaného národa.“ Svou představu o ideální náboženské toleranci židů a křesťanů zobrazil v povídce *Strýc Václav* čerpající z rodinných vzpomínek, vlastní strastiplnou cestu po společenském i osobním uznání vylíčil na hlavní postavě povídky *Kieslerův Lojza*. Od většiny jeho povídek se nápadně liší tragický příběh *Na rozcestí* o zapomenutém chudém příslušníku šťastné zbohatlé rodiny Mandelků.

Autor těchto povídek, vzpomínkových a publicistických textů žil spořádaný život živnostníka, manžela a otce, oblíbeného v širokém okolí. Bohoslužby navštěvoval v nové libeňské synagoze na Palmovce, dožil se rovněž dramatisace některých svých povídek a zfilmování *Vojkovických a přespolních* (1926). Necelé čtyři roky po jeho smrti (pohřben byl na Novém židovském hřbitově v Libni) byli jeho souvěrci vystaveni rasové perzekuci a mnozí posléze i násilně likvidací, včetně jeho dětí Josefa a Boženy. Ani filmový přepis jeho nejslavnější prózy se nedochoval. Svět českého venkovského židovstva přestal definitivně existovat.

PhDr. Václav Petrbok, Ph.D.

Obálka prvního vydání Rakousovy knihy Vojkovičti a přespolní od V. H. Brunnera. Literární archiv PNP.

Provolání připravené Vojtěchem Rakousem, kterým burcoval k finanční podpoře náboženské výchovy u židovské mládeže. Literární archiv PNP.

Titulní list německého překladu knihy Vojtěcha Rakouse Na rozcestí z roku 1922. Vedle německého se objevil i anglický překlad. Literární archiv PNP.